

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminální policie

System opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

Bakalářská práce

**Measures System Against Legalisation of Income Derived from Criminal
Activity**

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Ing. Vratislav Dvořák, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Adriana Černá

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Cvikově dne 3.3.2022

.....

Adriana Černá

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce, panu Ing. Vratislavu Dvořákovi, Ph.D., za cenné připomínky a rady, které přispěly k vypracování této práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce s názvem "Systém opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti" se zabývá shrnutím problematiky praní špinavých peněz z hlediska jednotlivých opatření, které mají podíl v boji s touto trestnou činností. Nejprve práce uvádí obecné znaky tématu. V další části jsou již charakterizovány opatření na mezinárodní i evropské úrovni, a to zejména z legislativního směru. Poté jsou definovány snahy o regulaci v České republice v širokém měřítku, z hlediska legislativy, institucí i právní úpravy daného trestného činu. Na tuto kapitolu navazují jednotlivá opatření, která souvisejí s povinnými osobami. Pro praktickou představu je zde stručně provedeno porovnání se zahraničními úpravami, a nakonec vlastní návrhy možných řešení situace.

KLÍČOVÁ SLOVA

Praní špinavých peněz * opatření * Zákon proti praní špinavých peněz * organizovaný zločin * Finanční analytický úřad * podezřelý obchod *

ANNOTATION

This bachelor thesis entitled „Measures system against legalisation of income derived from criminal activity" deals with a summary of the issue of money laundering in terms of individual measures that have a role in combating this crime. First, the work presents the general features of the topic. The next section already characterizes the measures at the international and European level, especially from the legislative direction. Then, efforts to regulate the Czech Republic on a large scale are defined, in terms of legislation, institutions and the legal regulation of the crime. This chapter is followed by individual measures related to liable persons. For a practical idea, there is a brief comparison with foreign regulations and own suggestions for possible solutions to the situation.

KEY WORDS

Money laundering * measures * Anti-Money Laundering Act * organized crime * Financial analytical office * suspicious business

Obsah

Úvod.....	7
1 Pojem legalizace výnosů z trestné činnosti.....	9
1.1 Znaky legalizace výnosů z trestné činnosti	11
1.2 Fáze legalizace výnosů z trestné činnosti.....	12
1.2.1 Fáze umístění („placement“)	12
1.2.2 Fáze vrstvení („layering“).....	12
1.2.3 Fáze integrace („integration“)	13
2 Opatření na mezinárodní a evropské úrovni	13
2.1 Počátek boje proti praní špinavých peněz.....	14
2.2 Mezinárodní opatření v oblasti Anti-Money Laundering (AML)	14
2.2.1 Vídeňská úmluva.....	15
2.2.2 Štrasburská úmluva.....	16
2.2.3 Egmontská skupina	16
2.2.4 Finanční akční výbor (FATF)	17
2.3 Úprava AML v rámci Evropské unie.....	18
3 Boj proti praní špinavých peněz v České republice.....	20
3.1 Právní úprava v České republice	21
3.1.1 Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.....	21
3.1.2 Další legislativní opatření	22
3.2 Legalizace výnosů z trestné činnosti v trestním zákoníku a pojem výnos z trestné činnosti.....	24
3.3 Statistika úmyslné legalizace výnosů z trestné činnosti (2008-2021)....	27
3.3.1 Možné příčiny obtížného odhalování a postihování legalizace výnosů z trestné činnosti.....	29
3.3.1.1 Predikativní trestné činy aneb zdrojová trestná činnost	31
3.3.1.2 Hrozby spojené s novými metodami – virtuální měny	33
3.4 Institucionální zabezpečení v České republice	35
3.4.1 Policie České republiky – NCOZ	35
3.4.2 Činnost Finančního analytického úřadu.....	36
3.4.3 Česká národní banka	39
4 Jednotlivá základní opatření podle AML zákona.....	40

4.1	Povinné osoby	41
4.2	Identifikace klienta	42
4.3	Kontrola klienta	43
4.4	Oznámení podezřelého obchodu	44
4.5	Hodnocení rizik	45
4.6	Školení zaměstnanců.....	47
4.7	Osobní pohled na systém AML povinností (shrnutí)	47
5	Legalizace výnosů z trestné činnosti a opatření v zahraničních úpravách..	49
5.1	Nizozemsko	49
5.2	Slovensko	52
6	Návrhy na zlepšení opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti	55
	Závěr.....	58
	Seznam použité literatury.....	60
	Seznam grafů:.....	67

Úvod

Problematika legalizace výnosů z trestné činnosti je širší veřejnosti známá hlavně pod pojmem „praní špinavých peněz“. Praní špinavých peněz je proces, při kterém dochází nejrůznějšími způsoby k zakrytí pravého původu prostředků, které pocházejí z trestné činnosti. Metody vykazující znaky této závažné trestné činnosti nejsou ve světě žádnou novinkou. Je důležité si ale uvědomit, že původní metody zločinců se v čase stále vyvíjejí a prudký rozvoj informačních technologií tento fakt jenom prohlubuje.

Tyto nelegální aktivity jsou spojeny zejména s organizovaným zločinem a vykazují velkou nebezpečnost nejen pro ekonomickou a finanční stabilitu států, ale i pro celou společnost. Proto je nutné, aby státy za společné spolupráce vyvíjely nadále snahy o efektivní boj proti praní peněz. Cílem této práce je shrnout jednotlivá opatření, která mají za cíl s legalizací výnosů z trestné činnosti bojovat různými postupy a metodami.

V první kapitole je definován samotný pojem dané problematiky, dále jsou stručně popsány jednotlivé rysy a vlastnosti praní peněz a v návaznosti na to popisují konkrétní fáze, díky kterým celý proces probíhá. V další kapitole už se přesouvám k počátku jádra celého tématu. Jsou zde rozebrány opatření nejprve na mezinárodní a evropské úrovni, a to zejména z hlediska legislativních opatření.

V plynulé návaznosti od mezinárodní a evropské úrovně se ve třetí a také nejobsáhlejší kapitole zaměřuji na boj proti praní špinavých peněz v České republice z nejrůznějších pohledů, a to z hlediska právních předpisů a institucí, které se svou činností angažují v tomto boji. Nesmíme opomenout ani samotnou úpravu skutkové podstaty trestného činu v českém trestním zákoníku. Přiblížíme si i konkrétní statistické údaje o trestném činu legalizace výnosů z trestné činnosti. V návaznosti na statistiku se pokouším zamyslet nad příčinami obtížného odhalování a postihování této trestné činnosti.

Čtvrtá kapitola už se zabývá spíše praktickým pohledem na samotná opatření, která jsou v České republice stanovena především podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

a financování terorismu (jinak zvaný také „zákon proti praní špinavých peněz“ nebo „AML zákon“). Jsou zde popisovány jednotlivá základní opatření jako identifikace a kontrola klienta, hodnocení rizik či nahlášení podezřelého obchodu. Kapitulu uzavírám vlastním pohledem na konkrétní povinnosti tzv. „povinných osob“.

Následující kapitola je věnována zahraničním opatřením ve vybraných státech, a to v Nizozemsku a na Slovensku. Jsou zde charakterizovány skutkové podstaty trestného činu „legalizace výnosů z trestné činnosti“ z příslušných trestních zákoníků daných států. V návaznosti na to je tu stručně charakterizován vývoj opatření v těchto zemích, zejména z hlediska přijetí příslušných zákonů a zřízení finančních jednotek, které mají důležitou roli v boji proti praní špinavých peněz.

V poslední, šesté kapitole, se pokouším zhodnotit dosavadní situaci z hlediska opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a v návaznosti na to podávám návrhy, které by mohly situaci do budoucna zefektivnit.

1 Pojem legalizace výnosů z trestné činnosti

V českém právním řádu je zakotven termín „legalizace výnosů z trestné činnosti“, pro obecnou veřejnost je však známější pojem „praní špinavých peněz“. Ačkoli oba termíny ve své podstatě vyjadřují to samé, legalizace výnosů z trestné činnosti je pro naše potřeby přesnější, jelikož výnosy nemusí představovat pouze finanční prostředky, jak se dozvíme následně. V publikacích se však můžeme setkat s oběma termíny.

V České republice je hlavním právním předpisem, který se této problematice týká, zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, podle kterého se legalizací výnosů z trestné činnosti rozumí: *„jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem. Uvedené jednání spočívá zejména:*

- a) V přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem napomáhání osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání,*
- b) v utajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, pohybu majetku nebo nakládání s ním nebo změny práv vztahujících se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti,*
- c) v nabytí, držení, použití majetku nebo nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti, nebo*
- d) ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeného pod písmeny a), b) nebo c).“¹*

Legalizace výnosů z trestné činnosti je velmi závažný fenomén, který přímo ohrožuje ekonomiky jednotlivých států tím, že například brání ekonomickému

¹ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

rozvoji, narušuje finanční stabilitu států, má vliv na měnové kurzy a také ohrožuje koncepci volného trhu v rámci Evropské unie.²

Trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti zná i zákon č. 40/2009 Sb., (dále jen „trestní zákoník“). Trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti je dnes upraven v ustanovení §216 trestního zákoníku, tato úprava slouží k postihování jednání, tradičně označovaného jako praní peněz. Trestní zákoník toto jednání řadí mezi trestné činy proti majetku. Skutkovou podstatu naplní ten, kdo zastírá původ nebo obecně usiluje, aby nebylo umožněno zjištění původu věci, která byla získána z trestného činu, jako odměna za něj nebo věci, která za něj byla opatřena. §217 nám říká, že takový trestný čin lze spáchat i nedbalostně.³

Samotný pojem praní špinavých peněz se poprvé začal využívat pravděpodobně ve dvacátých letech minulého století v USA v souvislosti s prohibicí v amerických státech. Znamý Al Capone měl údajně k utajování jeho nelegální činnosti zřídit síť prádelen. Termín tedy expresivně vyjadřuje jakési očištění prostředků od jejich nelegálního zdroje.⁴

Oficiálně se výraz objevil až během roku 1973 v souvislosti s kauzou Watergate a s prezidentem Richardem Nixonem. V případě šlo hlavně o to, že byly získávány nelegální finanční prostředky pro Výbor, který usiloval o Nixonovo znovuzvolení prezidentem USA. Výsledek této kauzy měl později vliv také na rozšíření povědomí o tomto fenoménu, a především na zahájení boje proti praní peněz.⁵

Je podstatné si hned v úvodu ujasnit, že ačkoliv mluvíme převážně o penězích, tak „špinavými penězi“ v širším měřítku nemusí být pouze finanční prostředky. Z tohoto důvodu je přesnější, když používáme pojem výnos, který v sobě skrývá jakoukoli ekonomickou výhodu, která může mít mnoho podob.

² ČASTORÁL, Zdeněk. Ekonomická kriminalita a management. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. s. 14 ISBN 978-80-7452-005-1.

³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění

⁴ ROBINSON, Jeffrey. Pánové z prádelny špinavých peněz. Praha: Columbus, 1995. s.13. ISBN 80-85928-06-X.

⁵ KALABIS, Zbyněk. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009. s.7. ISBN 978-80-7265-147-4.

1.1 Znaky legalizace výnosů z trestné činnosti

Při legalizaci jsou sice často prováděny metody legálních obchodních postupů, ale s nelegálními prostředky. Proto je nutné uvést zisk do legálního finančního systému a poté ho dále investovat. Takové transakce se výrazně neliší od těch běžných bankovních transakcí.⁶

Obecně si můžeme rysy či vlastnosti legalizace výnosů z trestné činnosti rozdělit alespoň do čtyř kategorií – utajení zdroje a vlastníka, změna podoby a typu výnosů, snaha zamezit možnost sledování toků prostředků a potřeba neustálé kontroly nad celým procesem.

Změna podoby či typu výnosu je nutná zpravidla proto, že zisky z trestné činnosti nabývají značných objemů a taková podoba zisku by byla pro manipulaci složitá. K tomu dochází za využití nejrůznějších investičních, obchodních i elektronických kanálů. Je nutné si uvědomit, že prostředky z různých typů trestných činností mají jinou podobu (např. peněžní prostředky z narkomanie budou mít jinou formu než prostředky získané investiční společností).⁷

Typickým znakem jsou operace, které znemožňují vysledování finančních prostředků. Jedná se převážně o kombinování bezhotovostních a hotovostních transakcí, nebo transfery z jedné země do druhé, či operace na různých trzích (umělecké předměty, nemovitosti, starožitnosti aj.). Jednoduše lze konstatovat, že musí dojít k zahlazení stop, a to především za využití nejrozmanitějších peněžních transakcí.

Posledním a velmi důležitým rysem je fakt, že nad celým procesem musí neustále probíhat kontrola, aby nedošlo k jeho odhalení. Kontrola je důležitá jednak z důvodu utajení zdroje prostředků, ale také kvůli velkému množství osob, které se podílejí na procesu.⁸

⁶ STIERANKA, Jozef. Boj proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti vo vybraných krajinách Európskej únie. Praha: Pro potreby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2009. str. 10. ISBN 978-80-86960-55-5.

⁷ DVORÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Pro potreby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. str. 20. ISBN 978-80-86960-63-0.

⁸ LIŠKA, Petr. Praní špinavých peněz v České republice. Praha: Radix, 1997. s. 8. ISBN 80-86031-09-8.

1.2 Fáze legalizace výnosů z trestné činnosti

Fáze procesu legalizace výnosů z trestné činnosti můžeme jednoduše rozdělit do tří fází. Jedná se o umístění, vrstvení a integraci. V praxi se můžeme setkat také s anglickými názvy – placement, layering a integration.

1.2.1 Fáze umístění („placement“)

Praní špinavých peněz má své zákonitosti, a tudíž probíhá ve fázích. První fáze umístění zahrnuje shromažďování a umístování prostředků do systému. Dalo by se říct, že tato fáze je pro pachatele nejobtížnější, může zde totiž lehce dojít k odhalení, jelikož se tu manipuluje s vysokou hotovostí. Výnosy jsou kryty legálními aktivitami nebo se využívají metody s fiktivními firmami či osobami. Důležitá je zde snaha pachatelů přeměnit hotovostní styk na bezhotovostní. Příčinou je skutečnost, že většina vyspělých zemí u objemných transakcí vyžaduje bezhotovostní platby. S hotovostními prostředky se obtížně manipuluje a vzbuzují podezření nelegálnosti.⁹

S touto fází souvisí také tzv. metoda „smurfing“, nazývána též „šmoulování“. Jednorázový vklad velké sumy je podezřelý, a proto se začala v průběhu 70. let minulého století v USA rozšiřovat tato metoda. Šlo o členění transakcí pod 10 tisíc dolarů, a tudíž bankám nevznikla oznamovací povinnost. Metody této fáze se stále zdokonalují a využívají se co nejsofistikovanější postupy na základě studia jednotlivých právních řádů a využívání zemí s volnějším právním systémem.¹⁰

Další častou metodou první fáze je například tzv. směšování tržeb, kdy se výnosy z trestné činnosti promísí s legálními aktivitami s cílem maskovat nelegální zisky nějakou legální obchodní činností.

1.2.2 Fáze vrstvení („layering“)

Druhá fáze procesu se nazývá vrstvení, jinak vyjádřeno také anglickým výrazem „layering“. Jde zde primárně o zakrytí původů prostředků a znemožnění jejich zpětného vyhledání. Touto fází se špinavé peníze očišťují od jejich

⁹ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. s.67. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-13-X.

¹⁰ Kurzy.cz, spol. s.r.o., AliaWeb, spol. s.r.o. [online]. c2000-2021. [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/akcie-cr/nazory/A-P-T-10664-PR-1045317/>

nelegálního zdroje. Je možné se zde setkat s mnoho složitými a zdlouhavými operacemi. Jedná se o fázi, která je značně propletená a komplikovaná, jelikož dochází k velkým změnám a pohybu finančních prostředků.

Objevují se metody jako časté převody mezi bankami, prováděné i mezi státy. Dále jde například o výběry hotovosti a následně opětovné vklady. Využívají se tedy naprosto legální instituce, ale také subjekty k tomu přímo určené, konkrétně například firmy se sídlem v daňových rájích. Jsou také známy případy, kdy se hodnota finančních prostředků přeměňuje na jiné cennosti, například cenné papíry, majetek či umělecká díla. V praxi se můžeme setkat i s případy, kdy pachatelé za špinavé peníze nakoupili žetony a jiné hrací nástroje, díky nimž se předstírala výhra v kasinech či jiných zařízeních.

1.2.3 Fáze integrace („integration“)

Poslední etapa se nazývá integrace a týká se shromáždění již čistých prostředků, které následně subjekt využívá k vlastní spotřebě, investicím a podobně. V této fázi tedy dochází k návratu peněz zpět k původnímu majiteli a je na ně pohlíženo jako na zcela legální a subjekt s nimi může nakládat dle vlastních potřeb.¹¹ Legalizované výnosy prošly oběma fázemi a došlo k zastření jejich původu. Dochází zde k promísení legální ekonomiky s ilegální – odtud tedy název integrace. Takto získané peníze mohou být nadále použity k nákupu nemovitostí, cenných papírů, drahých kovů a podobně.¹²

2 Opatření na mezinárodní a evropské úrovni

V následující kapitole se už přesuneme k samotnému jádru celé problematiky, a to jednotlivým opatřením v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. V této kapitole se pokusím charakterizovat konkrétní právní úpravu, a to nejprve na mezinárodní úrovni, kde hrají nejdůležitější roli Vídeňská a Štrasburská úmluva. Poté je pozornost zaměřena na regulace evropského charakteru, především na směrnice Evropského parlamentu a Rady.

¹¹ LIŠKA, Petr. Praní špinavých peněz v České republice. Praha: Radix, 1997. s.7-11. ISBN 80-86031-09-8.

¹² DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. str. 24. ISBN 978-80-86960-63-0.

2.1 Počátek boje proti praní špinavých peněz

Jak jsme se již dozvěděli v první kapitole, samotný pojem „praní špinavých peněz“ má s největší pravděpodobností kořeny v USA. Došlo k tomu ve spojitosti s prohibicí ve dvacátých letech minulého století a se známým mafiánem Al Caponem, který se snažil legalizovat svoje zisky prostřednictvím sítí prádelen. Oficiálně byl termín publikován až v roce 1973 v souvislosti s již zmíněnou kauzou Watergate a prezidentem Richardem Nixonem, kdy přes Výbor pro jeho znovuzvolení docházelo k praní peněz.

Historie této problematiky je celkově spjata hlavně se Spojenými státy americkými. Právě zde bylo poprvé praní špinavých peněz označeno za nezákonné. Došlo k tomu prostřednictvím Zákona o regulaci praní špinavých peněz z roku 1986 („Money Laundering Control Act“). Tento zákon představoval velký mezník, jelikož praní špinavých peněz bylo poprvé v historii označeno za federální trestný čin (odlišný od zdrojového trestného činu).¹³ Dohromady se zákonem o bankovním tajemství z roku 1970 („Bank Secrecy Act“), který stanovil ohlašovací povinnost daným institucím, vytvořily úplný základ pro další kroky v oblasti boje proti praní špinavých peněz jak v USA, tak pro zahraniční regulace.¹⁴

Nárůst objemu praní peněz a s tím spojeného organizovaného zločinu v mezinárodním měřítku vedlo představitele G7 ke zřízení Finančního akčního výboru (FATF) na pařížském summitu v roce 1989. Jeho úkol představuje zejména tvorba zásad v boji proti praní peněz.¹⁵

2.2 Mezinárodní opatření v oblasti Anti-Money Laundering (AML)

Problematika opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti je legislativně upravována od 80. let 20. stol. (Vídeňská úmluva – 1988). Praní špinavých peněz je skutečně celosvětovým problémem, právní úprava a snahy o regulaci

¹³ The History Of Money Laundering. KYC-Chain – Blockchain & Banking KYC / AML Compliance Solution [online]. c2016 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://kyc-chain.com/the-history-of-money-laundering/>

¹⁴ POLOUČEK, Stanislav. Bankovnictví. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. s. 603. ISBN 80-7179-462-7.

¹⁵ Historie a základní charakteristika boje proti praní špinavých peněz v České republice. Ministerstvo financí. ČR [online]. [cit.2022-02-21]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stav_Historie-boje-proti-prani-spinavych-penez-v-CR.pdf

tohoto jevu se vyskytují jak v právních řádech samotných států, tak na mezinárodní úrovni v podobě mnohých úmluv či prohlášení, ale poté také na úrovni legislativy Evropské unie.

V Evropě byly během 80. a 90. let minulého prosazovány strategie, které se snažily zefektivnit boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a obecně organizovaný zločin. Strategie se týkaly kriminalizace legalizace výnosů organizovaného zločinu, prosazování finančního šetření jako účinného prostředku odhalování legalizace výnosů ze zločinu a dále odčerpávání zločineckého zisku.¹⁶

Na mezinárodní úrovni jsou pro nás důležitá také doporučení Finančního akčního výboru (FATF). Dále jsme vázáni několika úmluvami, mezi nimiž dominantní roli představují zejména Vídeňská a Štrasburská úmluva.

2.2.1 Vídeňská úmluva

„Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami“, též známá jako „Vídeňská úmluva“ byla přijata ve Vídni 20. prosince 1988. Byla přijata za účelem zefektivnění spolupráce mezi státy, které se k ní zavázaly. Smluvní strany se shodly na tom, že propojení mezi nedovoleným obchodem a dalšími formami organizované činnosti podkopávají zákonné hospodářství a ohrožují stabilitu a suverenitu státu. Další hrozbu představuje také fakt, že velké příjmy umožňují zločineckým skupinám pronikat do vládních struktur. Jedním z důvodů bylo celkové znepokojení ze vzrůstajícího trendu nezákonné výroby a poptávky obchodu s těmito látkami.

Vídeňská smlouva se výslovně zaměřila na legalizaci výnosů z obchodu s drogami. Jedná se vůbec o první úmluvu, která souvisí s praním peněz na světové úrovni. V článku tři úmluva konkrétně vyjmenovává trestné činy a stanovuje stranám povinnost upravit ve svých řádech tyto drogové trestné činy. Dále musí strany přijmout povinnosti k odhalení, zajištění a konfiskaci drog a výnosů za ně.¹⁷

¹⁶ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. s.49. ISBN 978-80-86960-63-0.

¹⁷ Sdělení (č. 462/1991 Sb.) federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

Významným krokem pro mezinárodní spolupráci se stalo i „Programové vyhlášení zásad“, vydané Basilejským výborem pro bankovní dohled v roce 1988. Důvodem pro Basilejské prohlášení bylo, že obchod s drogami a obecně kriminální formy finanční delikvence nemohou být vyřešeny pouze několika málo státy, ale do boje se musí zapojit co možná nejvíce států.¹⁸

2.2.2 Štrasburská úmluva

Zásadním dokumentem v této oblasti byla taktéž „Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů z trestné činnosti“, též zvaná „Štrasburská úmluva“. Iniciativním orgánem úmluvy zde byla Rada Evropy. Úmluva byla přijata 8. listopadu 1990 a na její přípravě se podílely mimo jiné Spojené státy americké nebo Austrálie, tudíž smluvními stranami nebyly pouze členové Rady Evropy. Česká republika ratifikovala úmluvu 1. března 1997.

Oproti Vídeňské úmluvě více prohlubuje a zdůrazňuje důležitost mezinárodní spolupráce. Významným pokrokem byla skutečnost, že se nezaměřovala pouze na výnosy z obchodů s omamnými látkami. Štrasburská úmluva zakotvila důležité definice pojmů jako výnos, majetek, konfiskace, předmětný trestný čin, které převzala i česká legislativní úprava.

Dále stanovuje povinnost smluvním státům přijmout opatření, která se týkají zejména konfiskace prostředků a majetku pocházejícího z trestné činnosti, nezbytných pravomocí soudů a jiných orgánů týkajících se přístupu k různým záznamům nezbytným pro zajištění a konfiskaci majetku a také potřeby vytvoření skutkové podstaty trestného činu praní peněz.¹⁹

2.2.3 Egmontská skupina

Egmontská skupina (Egmont group) je neformální mezinárodní skupina založená v roce 1995 v důsledku skutečnosti, kdy finanční zpravodajské

¹⁸ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. s.50. ISBN 978-80-86960-63-0.

¹⁹ Sdělení (č. 33/1997 Sb.) Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu

jednotky začaly vznikat i mimo Evropu. Hlavním úkolem je podpora mezinárodní spolupráce a výměna informací mezi jednotlivými jednotkami.²⁰

Jedná se tedy o uskupení sdružující samotné finanční zpravodajské jednotky. Její hlavní princip tkví v umožnění a usnadnění sdílení informací v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Hlavní cíle představují zejména sdílení odborných znalostí a postupů mezi jednotkami, budování sítě v rámci komunity AML a zavedení nové inovativní nástroje pro rozvoj finančních jednotek.²¹

2.2.4 Finanční akční výbor (FATF)

Když se charakterizuje mezinárodní boj proti praní špinavých peněz, jistě se nesmí opomenout důležitá úloha Finančního akčního výboru („Financial Action Task Force“ – „FATF“). Jedná se o mezinárodní mezivládní organizaci, která vznikla na zasedání států G7 s prezidentem Evropské komise v roce 1989 v Paříži. Má zásadní roli ve vytváření standardů v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. V roce 1990 vydal tento výbor 40 doporučení, která byla následně v roce 2001 doplněna o dalších 9 speciálních doporučení.

Původních 40 doporučení bylo vydáno v roce 1990 jako součást iniciativy zaměřené na potírání případů zneužívání finančního systému osobami legalizujícími výnosy z obchodů s drogami. Už v roce 1996 došlo k prvnímu přepracování z důvodů rozšiřujících se technik praní peněz. V tomto roce podepsalo 40 Doporučení více než 130 států a staly se tak opravdu mezinárodním standardem. Po teroristických atentátech v roce 2001 se opět vyskytla potřeba rozšířit daná doporučení i o oblast financování terorismu a vzniklo tak dalších 9 navazujících doporučení.²²

²⁰ STIERANKA, Jozef. Boj proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti vo vybraných krajinách Európskej únie. Praha: Pro potreby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2009. s. 54-55. ISBN 978-80-86960-55-5.

²¹ Organization and Structure - Egmont Group. [online]. c2022 The Egmont Group [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://egmontgroup.org/about/organization-and-structure/>

²² Mezinárodní spolupráce a instituce. Ministerstvo financí ČR. [online]. Copyright 2005 [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/mezinarodni-spoluprace-a-instituce>

Jedním z nejzásadnějších ustanovení je dle mého názoru požadavek na trestný čin praní peněz. Státy by měly skutkovou podstatu trestného činu praní peněz použít na všechny závažné činy s cílem postihnout co nejširší okruh predikativních trestných činů. Další konkrétní požadavky se týkají oblastí jako identifikace rizik a posílení celkové strategie, uplatňování preventivních opatření v rámci finančního sektoru a povinných osob, poskytnutí kompetentním orgánům nutné pravomoci, zlepšení dostupnosti informací o skutečných majitelích a usnadnění mezinárodní spolupráce.²³

2.3 Úprava AML v rámci Evropské unie

V rámci Evropské unie se také setkáváme s právní úpravou proti praní peněz. Jedná se hlavně o nařízení a směrnice Evropského parlamentu a Rady. Aktuálně je platná směrnice Evropského parlamentu a Rady 2018/843, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.

Aktuálně je platná již pátá směrnice proti praní špinavých peněz. Byla přijata v důsledku teroristických útoků v Evropě v roce 2016. Nová směrnice zpřísňuje pravidla EU v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu v nejrůznějších směrech. Jedná se například o rozšíření oblasti směrnice tak, aby pokrývala kromě auditorů, externích účetních a daňových poradců i jakékoli jiné osoby, které nabízejí služby v oblasti daňového poradenství.

Dále se vztahuje na realitní makléře, když jednají jako zprostředkovatelé pronájmu nemovitostí, jejichž měsíční nájem přesahuje 10 000 EUR. Směrnice například umožňuje přístup k informacím o skutečném vlastnictví, nebo zakazuje bankám uchovávat anonymní bezpečnostní schránky. Klíčovou činností je vždy posílení spolupráce, a proto se aktuální směrnice snaží posílit lepší spolupráci mezi finančními zpravodajskými jednotkami.²⁴

²³ Čtyřicet Doporučení FATF. Pracovní překlad pro potřeby FAÚ MF. Únor 2012. [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Methodika_2013-08-19_Doporuceni-FATF-z-unora-2012_oprava-formtovn.pdf

²⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU

První směrnici v této problematice byla Směrnice rady 92/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz ze dne 10.6.1991. Preambule této směrnice uvádí jako jeden z důvodů přijetí této úpravy to, že byla potřeba zavést právní úpravu v této problematice i na poli evropského práva z důvodu rostoucí hrozby v mezinárodním měřítku. Uvádí, že kdyby Evropská společenství nezačala vypracovávat legislativní materiály v této oblasti, členské státy by si začaly vytvářet svá opatření, která by nemusela být v souladu s dosažením jednotného trhu.²⁵

II. AML směrnici (neboli směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2001/97/ES) byla provedena změna v evropské legislativě, která ovlivnila i český právní systém. To se projevilo novelou zákona č. 61/1996 Sb., zákonem č. 284/2004 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Tato směrnice se snažila hlavně o jasnější a širší vymezení jednotlivých skutků, na jejichž výnosy se boj proti praní špinavých peněz vztahoval. Dalším důležitým krokem byl fakt, že vymezila pojem majetek, kterým se nerozumí jen peníze a finanční prostředky, ale jakékoli prostředky, doklady či jiné nástroje, které osvědčují práva k takovému majetku.²⁶

III. AML směrnice byla směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu. Vzhledem k tomuto kroku vydala Komise směrnici (2006/70/ES), která stanovovala prováděcí opatření k výše uvedené III. AML směrnici. Jako důvody uváděla, že toky špinavých peněz mohou poškodit stabilitu finančního sektoru a ohrozit jednotný trh. Osoby, které perou peníze a financují terorismus by ke své činnosti mohli využívat volného pohybu kapitálu a finančních služeb. Jednotlivé oddíly a články obsahují témata jako povinnost oznamování, uchovávání záznamu, zákaz sdělování informací, zesílená

²⁵ Směrnice Rady 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz

²⁶ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, s. 53. ISBN 978-80-86960-63-0.

hloubková kontrola klienta a další povinnosti povinných osob, jak je známe dodnes.²⁷

3 Boj proti praní špinavých peněz v České republice

Počátky boje proti praní špinavých peněz u nás můžeme registrovat až po roce 1990. Začaly se objevovat nové formy zločinu, zejména v oblasti hospodářské a finanční kriminality. Z tohoto důvodu bylo potřeba začít tuto situaci řešit za pomoci přijímání mnohých opatření a spoluprací v mezinárodním měřítku.

Česká republika se k mezinárodnímu boji proti špinavých peněz připojila v rámci, již výše zmíněné Štrasburské úmluvy o praní, vyhledávání, zajišťování a konfiskaci výnosů ze zločinu, která se pro Českou republiku stala závazná v roce 1997. Štrasburská úmluva byla významným podkladem pro zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, který doplňovala vyhláška č. 183/1996 Sb., o plnění oznamovací povinnosti finančními institucemi.²⁸

K datu jeho účinnosti (1. července 1996) byl v rámci Ministerstva financí založen Finanční analytický útvar (FAÚ), jehož hlavním úkolem se stalo přijímat a analyzovat hlášení povinných osob o podezřelých obchodech. Dnešní Finanční analytický úřad vznikl v roce 2017 osamostatněním Finančního analytického útvaru. Jedná se o správní úřad s celostátní působností, který plní funkci finanční zpravodajské jednotky v České republice.²⁹

Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů platil tedy od roku 1996 až do roku 2008. K 1.9.2008 byl tento zákon zrušen. Stal se předchůdcem aktuálně nejvýznamnějšího českého předpisu této problematiky, a to zákona

²⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému a financování terorismu

²⁸ DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010, s. 54. ISBN 978-80-86960-63-0.

²⁹ Mezinárodní spolupráce a instituce. Ministerstvo financí ČR. [online]. Copyright c2005 [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/mezinarodni-spoluprace-a-instituce>

č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který je aktuálně platný.³⁰

3.1 Právní úprava v České republice

Již výše byl shrnut samotný počátek boje proti praní špinavých peněz, který odstartoval pro Českou republiku proces přijetí Štrasburské úmluvy. Ta se stala významným bodem pro přijetí zákona č. 61/1996 Sb. Dalším návazným krokem bylo zřízení Finančního analytického útvaru v rámci Ministerstva financí, který plnil úkol ze zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů.

Když se zaměříme na vývoj konkrétní skutkové podstaty legalizace výnosů z trestné činnosti v českém trestním zákoníku, zjistíme, že zákonem č. 134/2002 Sb. z 15.3.2002 byla předešlá skutková podstata (§ 251a trestního zákona) zrušena a nahrazena skutkovou podstatou v §252 trestního zákona – legalizace výnosů z trestné činnosti. Aktuálně je legalizace zakotvená v §217 trestního zákoníku.³¹

3.1.1 Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Zákon č. 61/1996 Sb. byl mnohokrát novelizován a postupně ztrácel systém a přehlednost. Současně ztrácel efektivnost a nestačil reagovat na nové požadavky a opatření evropského a mezinárodního rozměru. Proto byl podle nových požadavků vypracován zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Byl přijat 5.června 2008 a účinnosti nabyl 1.9.2008.

V České republice plní funkci hlavního zákona, který se tímto tématem zabývá. Zákon stanovuje především konkrétní opatření a také ukládá některá práva a povinnosti fyzickým a právnickým osobám při uplatňování jednotlivých opatření. Hlavním cílem je především zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytváření

³⁰ Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů ve znění k 1.9.2008

³¹ Zákon č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění k 31.12.2009

podmínek pro možnost odhalování takového protiprávního jednání. Patří mezi nejtěžejnější právní úpravu v této oblasti u nás. Tento zákon zpracovává příslušné předpisy Evropské unie, které jsou do něj implementovány.³²

Poměrně aktuální novinkou související s českým AML zákonem je novela, jejíž návrh vláda schválila 1.6.2020. Dne 17.12. byl tedy ve Sbírce zákonů publikován pod č. 527/2020 Sb. zákon, kterým se samotný AML zákon mění. Změny souvisejí také se zákonem o hazardních hrách a s přijetím zákona o evidenci skutečných majitelů, který nabyl účinnosti 1.6.2021.

Hlavním důvodem tohoto novelizačního zákona je především nutná reakce na evropskou směrnici 2018/843. Dochází také k opětovné transpozici evropské směrnice z roku 2015, která původně neměla být podle Komise dostačující. Došlo také ke zohlednění doporučení ze strany Moneyvalu. Jedná se o nezávislý orgán Rady Evropy, který se zabývá hodnocením a tvorbou standardů v oblasti praní špinavých peněz.

Ve zkratce jde o změny jako rozšíření okruhu povinných osob, změnu procesu identifikace a kontroly klienta, reforma správního trestání, úprava působnosti a pravomoci dozorčích úřadů a také změny údajů shromažďovaných v centrální evidenci účtů.³³

3.1.2 Další legislativní opatření

Tuto problematiku nepokrývá pouze zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. S těmito nelegálními aktivitami ve finančním sektoru souvisí i řada dalších zákonů či jiných významných právních předpisů.

Jedním z takových předpisů je zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti. Tento zákon určuje, kdy jsou fyzické i právnické osoby povinny provést platbu prostřednictvím osoby oprávněné poskytovat platební služby. Na základě tohoto zákona jsou tedy osoby povinny provádět platby bezhotovostně.

³² Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

³³ Novela zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti | Právní prostor. [online]. c1999 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-nekterych-opatrenich-proti-legalizaci-vynosu-z-trestne-cinnosti>

Platbu, jež překračuje hranici 270000 Kč je nutno provést bezhotovostně. V zákoně je také stanoveno, co se pro tyto účely rozumí platbou a co se za platbu nepovažuje.³⁴

Dalším významným předpisem je Vyhláška č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Tato vyhláška upravuje požadavky na uplatňování kontroly klienta. Uvádí konkrétní postupy a rozsah kontroly klienta tak, aby kontrola odpovídala riziku legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ve vztahu na typu klienta nebo obchodního vztahu.

Úprava se vztahuje na instituce, které podléhají dohledu České národní banky a které mají povinnost vypracovat systém vnitřních zásad. Instituce mají povinnost hodnotit rizika, musí zohlednit takový druh informací, které zajistí, že hodnocení odpovídá opravdu reálným rizikům. Dále má instituce povinnost vypracovat jednou za 12 měsíců tzv. hodnotící zprávu, ve které musí postihnout, zda jsou postupy dostatečně efektivní, účinné a zda byly v systému nalezeny nějaké nedostatky.³⁵

Zcela určitě s tématem také souvisí samotná činnost bank, která je při kontrole klíčová. Proto je důležité alespoň okrajově uvést zákon č. 21/1992 Sb., o bankách. Zákon upravuje vztahy, které stojí za vznikem, podnikáním a zánikem bank působících na území České republiky. Pokrývá také ale působení těchto bank mimo území České republiky, a dokonce vztahy související se zahraničními bankami, které působí u nás.

„Bankami se rozumějí akciové společnosti se sídlem v České republice, které

- a) Přijímají vklady od veřejnosti, a*
- b) Poskytují úvěry*

³⁴ Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků v posledním znění

³⁵ Vyhláška č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

a které k výkonu činností podle písmen a) a b) mají bankovní licenci“³⁶

Zákon o bankách je rozdělen do patnácti částí. V prvních částech jsou upraveny spíše obecnější organizační principy, jako například problematika licencí, organizace banky, provozní požadavky a účetnictví. V šesté části se zákon zabývá dohledem a povinnostmi mlčenlivosti. V závěru jsou také taxativně uvedeny konkrétní přestupky bank, které jsou rozděleny podle toho, kdo je může spáchat. (např. přestupky fyzických osob, právnických osob, samotné přestupky bank atd.)³⁷

Tento zákon má souvislost s problematikou legalizace výnosů z trestné činnosti zejména v některých konkrétních ustanoveních. Proto je pro nás klíčová hlavně část šestá, jejíž ustanovení se týkají bankovního dohledu a povinnosti mlčenlivosti. Informace získané při výkonu činnosti mohou oprávněné osoby použít pouze v případech stanovených tímto zákonem (především k plnění úkolů bankovního dohledu). Informace získané bankovním dohledem mohou být poskytnuty například mezinárodním organizacím, které působí v boji proti praní špinavých peněz.³⁸

3.2 Legalizace výnosů z trestné činnosti v trestním zákoníku a pojem výnos z trestné činnosti

Téma legalizace výnosů z trestné činnosti a boj proti ní má velmi široký rozsah. Okrajově se dotýká mnoha právních předpisů. V trestním zákoníku ve zvláštní části je pod §216 uvedena skutková podstata samotného trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti. Skutková podstata legalizace výnosů z trestné činnosti zní:

(1) „Kdo ukryje, na sebe nebo na jiného převede, přechovává nebo užívá věc, která je výnosem z trestné činnosti spáchané na území České republiky nebo v cizině jinou osobou, nebo

kdo takovou věc přemění v úmyslu umožnit jiné osobě, aby unikla trestnímu stíhání, trestu nebo ochrannému opatření nebo jejich výkonu, nebo

³⁶ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách v posledním znění

³⁷ *tamtéž*

³⁸ KALABIS, Zbyněk. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2009, str. 46. ISBN 978-80-7265-147-4.

kdo se ke spáchání takového trestného činu spolčí,

bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“

(2) „Kdo zastírá původ věci, která je výnosem z trestné činnosti spáchané na území České republiky nebo v cizině, zejména tím, že zakrývá nebo utajuje její skutečnou povahu, umístění, pohyb, nakládání s ní, vlastnické nebo jiné právo k ní, nebo kdo jinak usiluje, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění jejího původu, nebo

kdo se ke spáchání takového trestného činu spolčí,

bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“³⁹

Objektivní stránku představují různá jednání, zejména ukrytí, převedení či utajení a další manipulace s věcí, která má být výnosem z trestné činnosti spáchané na území České republiky nebo v cizině. Pro postih pachatelů je nutné, aby bylo prokázáno, že se jedná skutečně o věc pocházející z trestné činnosti. Je tedy nezbytné zjistit zdrojovou trestnou činnost a příčinnou souvislost mezi zdrojovou činností a výnosem.⁴⁰

§217 trestního zákoníku nám říká, že legalizaci výnosů z trestné činnosti lze spáchat i z nedbalosti. Jedná se o situaci, kdy někdo umožní druhému z nedbalosti zastírat původ nebo zjištění původu věci větší hodnoty, popř. když takovou věc ukryje nebo převede. Trestní sazba se ovšem oproti §216 mírně liší. Základní skutková podstata uvádí horní sazbu až na jeden rok, či umožňuje uložení trestů jako zákaz činnosti nebo propadnutí věci.

S úpravou trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti souvisí poměrně aktuální novelizační zákon č. 287/2018 Sb., který je účinný od 1.9.2019 a znamenal také určitou změnu tento trestný čin. Hlavním úkolem novelizačního zákona mělo být odstranění nedostatků v legislativě, které zjistil MONEYVAL (Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz

³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění

⁴⁰ DRAŠTÍK, Antonín. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

a financování terorismu). Z důvodu těchto výtek byl trestný čin praní peněz sloučen s trestným činem podílnictví. Jako důvod úpravy je uvedena především roztržitost jednotlivých ustanovení a obtížný postih takových protiprávních jednání.⁴¹

Samotný pojem „výnos z trestné činnosti“ má také svoji legální definici, najdeme ji pod §135b trestního zákoníku. Trestní zákoník nám říká, že: „(1) Výnosem z trestné činnosti se rozumí jakákoli ekonomická výhoda pocházející z trestného činu. (2) Bezprostředním výnosem z trestné činnosti se rozumí věc, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, včetně plodů a užitků.“ Dále zákoník rozlišuje pod §135b zprostředkovaný výnos, čímž se rozumí: „...věc, včetně plodů a užitků. a) která byla, byť jen zčásti, nabyta za věc tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti, b) ve kterou byla věc tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti, byť jen zčásti, přeměněna, nebo c) k jejímuž zhodnocení došlo, byť jen zčásti, prostřednictvím věci tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti.“⁴²

Pojem výnos z trestné činnosti je značně široký. Výnosem z trestné činnosti, podle již neplatného zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti se rozumí: „jakákoliv ekonomická výhoda z jednání, které vykazuje znaky trestného činu.“⁴³ Aktuálně platný AML zákon v České republice (253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu) oficiálně pojem nedefinuje, legální definici nám aktuálně poskytuje právě trestní zákoník. Termín „ekonomická výhoda“ je značně rozsáhlý, a proto nám umožňuje široký výklad možného obohacení trestným činem. Za ekonomickou výhodu je nutné považovat i výnos získaný zkrácením daně, případně zneužitím jiné daňové výhody.⁴⁴

⁴¹ Praní peněz optikou trestního zákoníku | epravo.cz. [online]. C EPRAVO.CZ, a.s. 1999-2022 [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prani-penez-optikou-trestniho-zakoniku-110566.html>

⁴² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění

⁴³ Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů ve znění k 1.9.2008

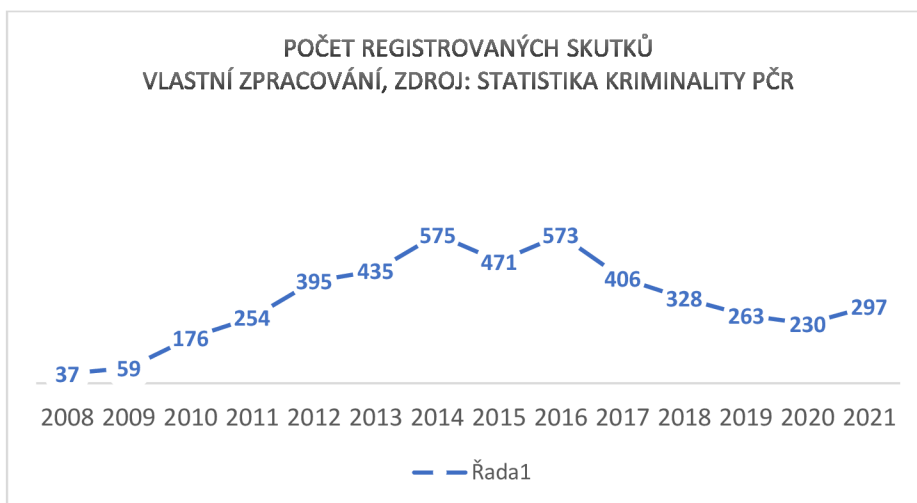
⁴⁴ TVRDÝ, Jiří. Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy texty zákonů s komentářem. S. 47,48. ISBN 978-80-7400-099-7.

Výnos může být v oblasti této trestné činnosti i modifikován. Jednou z variant je zlegalizovaný výnos z trestné činnosti. Pokud hovoříme o zlegalizovaném výnosu z trestné činnosti, máme na mysli takový výnos, který prošel alespoň jednou etapou praní špinavých peněz. U takového výnosu došlo tedy k zastření jeho původu (skutečného zdroje) a došlo k vytvoření nové (falešné) identity výnosu.

Mezi další modifikaci výnosu z trestné činnosti můžeme zařadit výnos z neznámých zdrojů. Jedná se o výnos, u něhož je zastřen zdroj jeho vzniku. Takový výnos v nás vzbuzuje podezření, že pochází z trestné činnosti. Naše podezření mohou podpořit indicie jako je výnos velkého objemu, zdrojová aktivita či transakce mohou být neznámé, obecně nelze dohledat či ověřit historii výnosu, další indicií může být například to, že příjmy disponující osoby neodpovídají výnosu.⁴⁵

3.3 Statistika úmyslné legalizace výnosů z trestné činnosti (2008-2021)

Z důvodu novelizačních změn a celkově pro utvoření si obrazu o konkrétních počtech a objasňování trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti je přínosné se zaměřit na statistiky kriminality ze poslední roky. V grafech je pozornost zaměřena pouze na úmyslnou legalizaci výnosů z trestné činnosti podle §216.

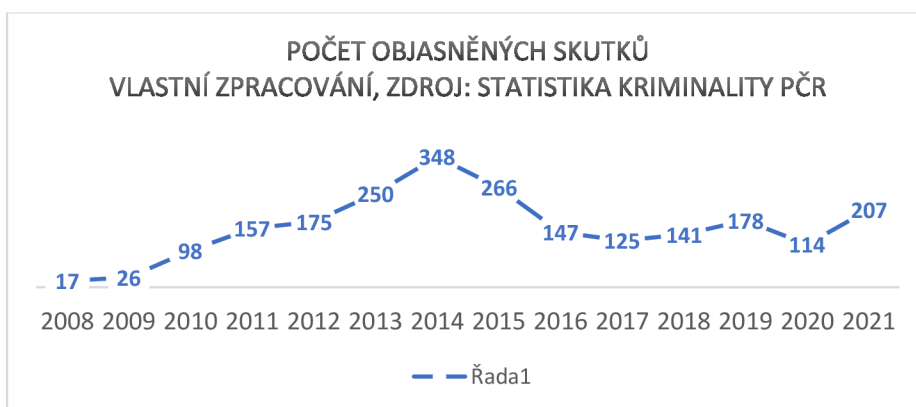

Obrázek 1: Legalizace výnosů z trestné činnosti – registrováno

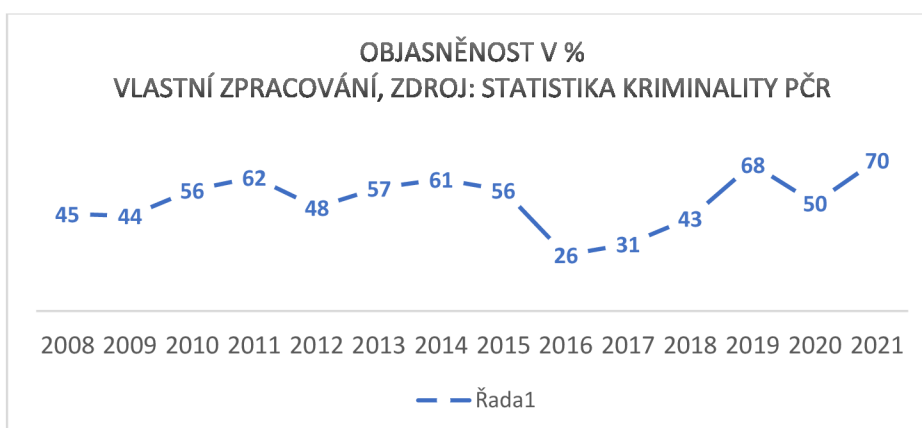
⁴⁵ DVORÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání: sborník studií. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. s. 204-205. ISBN 978-80-86960-66-1.

Když se zaměříme na graf o registrovaných trestných činech legalizace výnosů z trestné činnosti, můžeme zde od samotného roku 2008 vidět značnou rostoucí tendenci. Od roku 2008 do roku 2016 počet registrovaných skutků rostl, výjimkou zde byl pouze rok 2015, kdy bylo zaznamenáno 471 trestných činů. V roce 2017 bylo skutků už výrazně méně a v dalších letech docházelo ještě k dalšímu mírnému poklesu. Až v loňském roce (2021) došlo opět k nepatrnému zvýšení. Úplný vrchol ve sledovaném úseku můžeme pozorovat v roce 2014 s 575 trestnými činy.

Na počet registrovaných trestných činů po roce 2016 ve statistikách mají vliv také již výše zmíněné legislativní změny, jde hlavně o spojení skutkové podstaty trestného činu podílnictví do jedné skutkové podstaty trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti.

Obrázek 2: Legalizace výnosů z trestné činnosti – objasněno

Obrázek 3: Legalizace výnosů z trestné činnosti – objasněnost v %

Objasněnost trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti můžeme vidět v celých číslech na grafu č.2 a v procentech v grafu č.3. Na první pohled můžeme registrovat nejnižší objasněnost v roce 2016, kdy bylo registrováno 573 trestných činů a objasněno pouze 147 (26 %). V letech 2010, 2011, 2013, 2014, 2015, 2019, 2020 i 2021 objasněnost přesahovala nebo se rovnala 50 %. Výjimky tvoří roky 2008 (45 %), 2009 (44 %), 2012 (48 %), již zmiňovaný rok 2016 (26 %), 2017 (31 %) a 2018 (43 %).

Díky výše uvedeným třem grafům si můžeme vytvořit obraz o statistickém vývoji trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti, který najdeme ve zvláštní části trestního zákoníku pod §216, není zde tedy zaměřena pozornost na §217, který se týká nedbalostní legalizace výnosů z trestné činnosti. Je třeba si vyjasnit, jak se trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti vyvíjel v rámci policejních statistik za jednotlivé roky. Zaměřila jsem se na úsek od roku 2008 do roku 2021, jde tedy o třináct let. Současné policejní statistiky Policie České republiky nám nabízejí náhled na konkrétní počty spáchaných trestných činů za jednotlivé roky, důležitým ukazatelem úspěšnosti je objasněnost, dále nám umožňují si utvořit obrázek například o různých specifických vlastnostech pachatelů.

Až do roku 2018 byla legalizace výnosů z trestné činnosti ve statistikách uvedena pod názvem zastření původu věci a trestný čin podílnictví byl uveden samostatně. Pod názvem zastření původu věci byly zahrnuty oba paragrafy, §216 i §217. Až v roce 2019 došlo ke změně, kdy trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti byl sloučen s trestným činem podílnictví, jak již bylo výše uvedeno. Stalo se tak na základě novelizačního zákona 287/2018 Sb. Další změnou bylo to, že legalizace výnosů z trestné činnosti byla rozdělena na dva samostatné paragrafy, kdy jeden definuje úmyslný trestný čin a druhý nedbalostní trestný čin.

3.3.1 Možné příčiny obtížného odhalování a postihování legalizace výnosů z trestné činnosti

S návazností na statistiku se nabízí otázka, proč je vlastně obtížné odhalovat tuto trestnou činnost. U odhalování a postihování legalizace výnosů

z trestné činnosti neboli praní špinavých peněz je celá situace složitější, jelikož se jedná o velmi zdoluhavý a komplikovaný proces. Když se zamyslíme nad celým procesem a jeho složitostí, napadne nás mnoho možných příčin, proč je jeho odhalování a trestněprávní postih tak komplikovaný.

Ve většině případů se jedná o přeshraniční aktivitu, kdy jedna činnost může být vykonávána v jednom státě a další část procesu už například na úplně opačném konci světa. Cílovou destinací převáděných finančních prostředků jsou často tzv. „offshore jurisdikce“. Když hovoříme o offshore jurisdikcích, jedná se o takové destinace, které jsou využívány hlavně k obchodování, založení finančních společností či bank. Pro účely praní špinavých peněz jsou velmi často takové destinace využívány především zejména proto, že se jedná o státy s velmi výhodným daňovým i legislativním systémem pro tento typ aktivit.⁴⁶

Offshore společnosti jsou registrované v zemích, které jim umožní příznivý daňový režim. Tento typ podnikání přináší často mnoho výhod, jako především již zmíněné daňové výhody, dalšími nezanedbatelnými plasy mohou být anonymita vlastnictví či ochrana majetku. Nejčastějšími offshore destinacemi jsou pro naši představu například Seychely, Belize, Kypr, Bahamy, Monako, Panama, Gibraltar a další.⁴⁷

Zločinci využívají pro provádění svých transakcí často i více jurisdikcí. Rozdílná legislativní a ekonomická prostředí, neochota spolupracovat, vysoké náklady, omezený přístup k informacím, zdoluhavé procesy a další komplikace vyšetřovatelům ztěžují práci a často je až nemožné celý případ objasnit. Pachatelé také provozují údajné podnikatelské aktivity či realizují různé zahraniční investiční projekty, jejichž hlavním cílem je opět zastření skutečného původu finančních prostředků.

Jedním z hlavních problémů obtížného odhalování a objasňování této trestné činnosti tkví dle mého názoru v právní úpravě skutkové podstaty trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti v českém trestním zákoníku.

⁴⁶ Co je offshore? | RM24.cz - ready made společnosti. Úvod – RM24 [online]. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.rm24.cz/co-je-offshore/>

⁴⁷ Co je offshore společnost | Profisídla.cz s.r.o. [online]. [cit. 2022-02-07] Dostupné z: <https://www.profidla.cz/cs/poradna/prakticke-rady-a-zkusenosti/offshore-spolecnosti/co-je-offshore-spolecnost/a-165/>

Komplikaci shledávám především v pojetí skutkové podstaty v souvislosti se zdrojovým trestným činem, což představuje nesnadnou situaci pro orgány činné v trestním řízení.

Výnosy z trestných činů pocházejí obvykle z trestných činů spáchaných v zahraničí, kdy úřady zahraničních států často nepostupují z úřední povinnosti či nespolupracují a nevyvíjejí dostatečnou aktivitu. Česká republika pak funguje jako území pro samotné praní špinavých peněz z trestných činů spáchaných v zahraničí.

Policie může postihnout tento trestný čin až v momentě, kdy je znám a oficiálně zadokumentován trestný čin, ze kterého výnosy přímo pocházejí. Toto dle mého pohledu představuje hlavní problém a nedostatek v legislativě při trestním postihu legalizace výnosů z trestné činnosti. Legalizace výnosů z trestné činnosti nemůže existovat bez jiného trestného činu, kterým je zdrojový trestný čin. Musí se tedy prokázat spojení se zdrojovou trestnou činností.

Je tedy nutné hledat možná řešení, která by umožňovala odčerpávání nelegálního majetku, u kterého by nebyl prokázán jeho původ. Přínosným krokem by byla také možnost odčerpat výnosy z predikativních trestných činů, které byly spáchány v zahraničí.⁴⁸

3.3.1.1 Predikativní trestné činy aneb zdrojová trestná činnost

Predikativním trestným činem máme pro účely legalizace výnosů z trestné činnosti na mysli kterýkoli trestný čin, který směřuje k získání věci a tím tedy vytváří samotný výnos z trestné činnosti. Takto získané výnosy pak hrají důležitou roli při procesu praní. Jedná se tedy o související trestný čin, ze kterého „vypraný“ majetek pochází.⁴⁹ Predikativní trestný čin může být spáchán jak na území České republiky, tak v zahraničí.

Původně se jednalo zejména o trestné činy spojené s omamnými látkami, ale postupně se oblast predikativních činů značně rozšiřovala. Hlavními

⁴⁸ NCOZ SKPV. Výroční zpráva NCOZ za rok 2020. 30.června 2021. [online]. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: file:///C:/Users/START/Downloads/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD_zpr%C3%A1v_a_NCOZ_2020%20(3).pdf

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.01.2020. 8 Tdo 1570/2019-435.

predikativními trestnými činy jsou trestné činy majetkové, hospodářské, či trestné činy ekonomické a finanční kriminalita či korupční a drogová kriminalita. Obecně se ale může jednat o jakýkoli trestný čin.

Snahy o vymezení predikativních trestných činů se objevují v mnoha mezinárodních úmluvách, které se problematiky praní špinavých peněz dotýkají. Například v Úmluvě OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988 se predikativní trestné činy podle článku č. 3 vztahují hlavně k výrobě, zhotovování, rozšiřování, prodeji či převážení jakékoliv omamné či psychotropní látky. Původně se tedy jednalo hlavně o drogovou kriminalitu.⁵⁰

Dalším dokumentem je pro představu například Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, jinak zvaná také „Palermská úmluva“. Zde se sice o predikativních trestných činech výslovně mluví, ale už tu není konkrétní výčet jako ve výše zmíněné úmluvě. Tato skutečnost odpovídá tomu, že postupně docházelo k rozšiřování oblasti predikativní delikvence.

Podle článku č. 2 *„predikativní trestný čin znamená jakýkoliv trestný čin, v jehož důsledku došlo k vytvoření výnosů, které se mohou stát předmětem trestného činu definovaného v čl. 6 této úmluvy.“*⁵¹ V článku č. 6 se nedefinují konkrétní trestné činy, pouze se zde zdůrazňuje skutečnost, kdy: *„predikativní trestné činy zahrnují trestné činy spáchané jak v soudní pravomoci dotyčné smluvní strany, tak mimo ni.“*⁵² Pokud jsou ale trestné činy spáchané mimo ni, budou predikativními trestnými činy jen pokud bude takové jednání trestné v místě, kde bylo jednání spácháno.⁵³

Důsledným oddělení legalizace výnosů z trestné činnosti od predikativní trestné činnosti nastává problém z hlediska odhalování a dokazování takového jednání. Jelikož je legalizace výnosů z trestné činnosti prováděna stále

⁵⁰ Sdělení (č.462/1991 Sb.) federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

⁵¹ Sdělení (č. 75/2013 Sb.) Ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

⁵² tamtéž

⁵³ Sdělení (č. 75/2013 Sb.) Ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

profesionálněji, tento problém se logicky dále prohlubuje. Za další komplikaci považuji skutečnost, že profesionálové a další specializované osoby, kterými mám na mysli především organizované struktury, se zaměřují přímo na praní peněz a často ani neznají detaily o zdrojové trestné činnosti a o jejích pachatelích. Dopadení a potrestání pachatelů zdrojové (predikativní) trestné činnosti je o to složitější.

Problém obtížného odhalování a postihování legalizace výnosů z trestné činnosti tkví současně z velké části taktéž ve stále profesionálnějších postupech a nalézání nových metod. Profesionálové často provozují legální podnikatelské aktivity, do kterých nenápadným způsobem přimíchávají činnosti spojené s praním peněz. Mají zkušenosti a znalosti, které jim umožňují například vyhledávání a využívání mezer v zákonech.

Zločinecká uskupení působí mezinárodně a tím vzniká větší oddělenost mezi samotným praním a zdrojovou činností. Opět zde narážíme na fakt, že v České republice můžeme postihnout trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti jen pokud známe zdrojový trestný čin. Potíž nastává tedy v případě, kdy jednání odpovídá znakům skutkové podstaty legalizace výnosů z trestné činnosti, ale predikativní trestný čin není možné odhalit.

3.3.1.2 Hrozby spojené s novými metodami – virtuální měny

Legalizace výnosů z trestné činnosti se stává stále odbornější činností. O tom nám vypovídá i fakt, že zločinci (především organizované skupiny) využívají stále nových metod. Jelikož se tato problematika velmi rychle vyvíjí, je zapotřebí stále přizpůsobovat odhalování a řešení této trestné činnosti v návaznosti na nové zločinecké postupy.

Rozvoj nových metod praní špinavých peněz souvisí především s vývojem informačních technologií. V minulosti bylo praní špinavých peněz založeno spíše na osobním, bezprostředním kontaktu. Dnes se vše přesunulo spíše do

virtuálního prostoru, který poskytuje velkou anonymitu.⁵⁴ Podlé mého názoru toto podpořila v současné době i covidová pandemie.

Rozvoj virtuálních měn se promítl i do této nelegální aktivity. Nejčastěji se v souvislosti s virtuálními měnami hovoří o bitcoinech. Hlavní výhodou pro zločinecké sktruktury představuje zejména anonymita bitcoinové sítě. Pro orgány činné v trestním řízení anonymita představuje velikou komplikaci.

V roce 2012 byla virtuální měna definována Evropskou centrální bankou jako: *„typ neregulovaných digitálních peněz, které jsou vydávány a řízeny obvykle jejich vývojáři a použity a přijaty mezi členy specifické virtuální komunity.“*⁵⁵

Nebezpečnost virtuálních měn v prostředí praní špinavých peněz se dotkla i české právní úpravy, a to konkrétně přímo zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. 1.1.2017 nabyla účinnosti novela, která zavedla mimo jiné i ustanovení, které najdeme hned v §2, který taxativně jmenuje povinné osoby. V §2 pod písmenem l) zjistíme, že povinnou osobou se taktéž rozumí osoba, která poskytuje služby spojené právě s virtuální měnou.

Pokud tedy osoba poskytuje jisté služby spojené s virtuální měnou, stává se povinnou osobou a musí tak plnit všechny povinnosti, které jí z tohoto postavení vyplývají. Jedná se především o typické povinnosti jako identifikace klienta, kontrola klienta či oznámení podezřelého obchodu.⁵⁶

Vyvstává zde otázka, jak se opatření zaměřená na kryptoměny budou nadále vyvíjet. Samotná Evropská komise chce také zaměřit boj proti zneužívání kryptoměn. Balík návrhů Evropské komise, předložený v loňském roce, uvádí

⁵⁴ Od igelitek ke kryptoměnám: pachatelé praní špinavých peněz přicházejí na stále nové metody. Právní rádce [online]. Economia, a.s.: Hospodářské noviny, 2018 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ekonom.cz/c1-66103630-od-igelitek-ke-kryptomenam>

⁵⁵ EUROPEAN CENTRAL BANK. Virtual currency schemes. 2012. [online]. Frankfurt am Main: European central bank, 2012. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>. Str. 13

⁵⁶ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

návrhy jako zajištění úplné sledovatelnosti převodů kryptoaktiv, dále se uvádí i možnost zákazu anonymních peněženek s kryptoměnami.⁵⁷

S rozvojem technologie a celkově s větší profesionalitou legalizace výnosů z trestné činnosti se na scéně objevují nové strategie, které doplňují ty tradiční. Jednotlivá opatření proto musí včasně reagovat na tyto jevy. Jedná se tedy již o výše zmíněné virtuální měny, ale výjimečně mohou být využívány i mikrotransakce v počítačových hrách.

3.4 Institucionální zabezpečení v České republice

Aby boj proti praní špinavých peněz byl co nejefektivnější, musí logicky existovat příslušná legislativní úprava. Na druhé straně je potřeba, aby existovaly určité subjekty, které konkrétní opatření vykonávají a provádí kontrolu nad celým procesem. Na našem území se jedná zejména o Finanční analytický úřad, bankovní instituce, Policii České republiky a v neposlední řadě samozřejmě i povinné osoby, které mají také svoji nezastupitelnou roli.

Důležitá je také aktivní spolupráce s mezinárodními institucemi. Na mezinárodní úrovni působí dobře známé instituce jako například FATF či Moneyval. FATF neboli Finanční akční výbor má celosvětový vliv na přijímání standardů a hodnocení jurisdikcí. V roce 1990 vydal Čtyřicet doporučení, která byla v roce 2001 rozšířena o dalších devět.⁵⁸ Moneyval neboli Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz má za úkol zajistit hlavně soulad legislativních opatření členských států. Byl založen v roce 1997 jako stálý monitorovací orgán Rady Evropy.⁵⁹

3.4.1 Policie České republiky – NCOZ

Jednou z institucí, která u nás působí v boji proti špinavých peněz je samotná Policie České republiky (PČR), zejména její konkrétní útvary. Jedná se

⁵⁷ Evropská komise jde proti kryptoměnám: plánuje zákaz anonymních převodů a peněženek. Živě.cz – O počítačích, internetu, vědě a technice [online]. c2022 [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://www.zive.cz/clanky/evropska-komise-jde-proti-kryptomenam-planuje-zakaz-anonymnich-prevodu-a-penezek/sc-3-a-211380/default.aspx>

⁵⁸ Mezinárodní spolupráce a instituce. Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. c2005. [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/mezinarodni-spoluprace-a-instituce>

⁵⁹ Moneyval | FAÚ MF ČR. Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR [online]. c2022 [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/en/international-and-legal-agenda/moneyval.html>

hlavně o Národní centrálu proti organizovanému zločinu (NCOZ) složky kriminální policie a vyšetřování (SKPV), ta se v rámci své činnosti zabývá bojem proti praní špinavých peněz především tím, že se věnuje jak vyšetřování jednotlivých případů finanční kriminality či praní peněz, ale také metodické činnosti v rámci celé PČR. NCOZ vznikla teprve v roce 2016 sloučením dvou útvarů, Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) a Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality.⁶⁰

Podrobně jsou jednotlivé činnosti NCOZ zachyceny v každoročních výročních zprávách. Aktuálně poslední dostupnou je výroční zpráva z roku 2020. V jednotlivých sekcích se zpráva věnuje konkrétním trestným činnostem. Pro nás jsou důležité kapitoly jako finanční kriminalita, kde se objevuje i podkapitola o legalizaci výnosů z trestné činnosti a také odčerpávání výnosů z trestné činnosti.

V kapitole odčerpávání výnosů z trestné činnosti se dozvídáme fakt, že v roce 2020 byl Policí ČR zajištěn majetek v celkové hodnotě cca 6,55 miliardy. Oproti roku 2019 se jedná o nárůst 1,25 miliardy Kč, takový rekordní nárůst zaznamenáváme i vzhledem k nouzovému stavu a celkově ke všem opatřením v souvislosti s pandemií.⁶¹

3.4.2 Činnost Finančního analytického úřadu

Finanční analytický úřad je správním úřadem České republiky v podřízenosti Ministerstva financí, který zastává funkci finanční zpravodajské jednotky České republiky. Vznikl v roce 2017, stalo se tak osamostatněním Finančního analytického útvaru, který vznikl již v roce 1996. Ten vykonával činnost podle zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, který byl v roce 2008 nahrazen aktuálním AML zákonem. Současně je tedy činnost FAÚ vymezena zákonem č. 253/2008 Sb.,

⁶⁰ Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV – Policie České republiky. [online]. c2021 Policie ČR [cit. 12.02.2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu-skpvc.aspx>

⁶¹ NCOZ SKPV. Výroční zpráva NCOZ za rok 2020. 30.června 2021. [online]. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: [file:///C:/Users/START/Downloads/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD_zpr%C3%A1v_a_NCOZ_2020%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/START/Downloads/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD_zpr%C3%A1v_a_NCOZ_2020%20(3).pdf)

o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Za nejpodstatnější úkol FAÚ můžeme považovat přijímání oznámení o podezřelých obchodech od povinných osob. Tyto informace pak musí FAÚ dále analyzovat a z takto zpracovaných informací činí další kroky. FAÚ ale také vystupuje jako kontrolní a správní orgán v oblasti boje proti praní peněz a mezinárodních sankcí a koordinátor Národního hodnocení rizik praní peněz i financování terorismu.⁶²

Dalo by se konstatovat, že v oblasti boje proti praní špinavých peněz zastává Finanční analytický úřad nejdůležitější roli v České republice. Ostatní instituce se problematikou zabývají pouze do té míry, do jaké se oblast boje proti praní peněz dotýká jejich samostatné činnosti.

Analytickou činnost FAÚ považují za jednu z nejzásadnějších. Přijímání oznámení o podezřelých obchodech a jejich následná analýza je klíčovou činností pro analýzu trendů či další doporučení pro budoucí vývoj v rámci konkrétních legislativních, ale i praktických opatření. Analytická činnost a její výstupy jsou tedy základními operacemi FAÚ pro efektivní boj proti praní špinavých peněz v České republice.

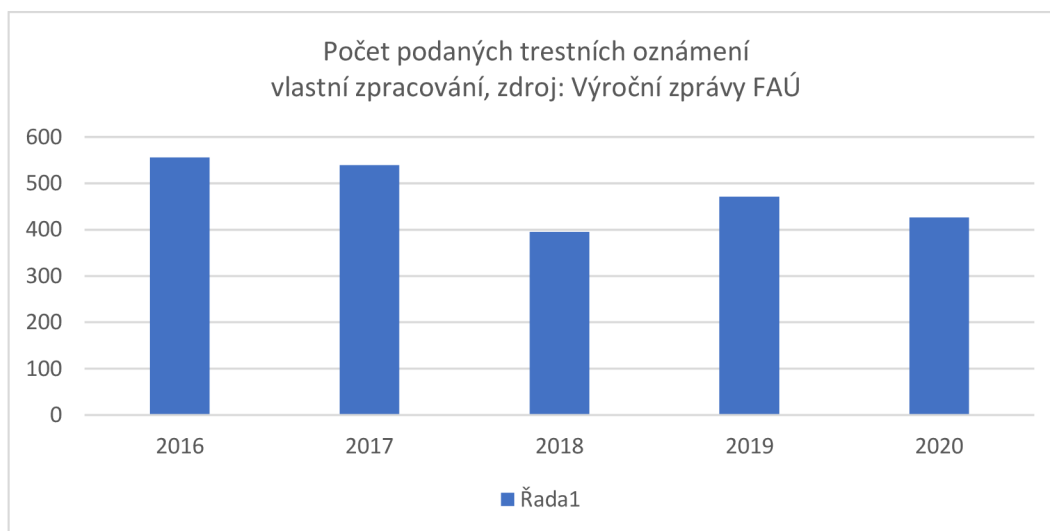

Obrázek 4: Počet přijatých oznámení o podezřelém obchodu

⁶² Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR. Výroční zpráva za rok 2020 [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: https://www.financnianalytickyurad.cz/download/downloads_files_cs/1619684866_cs_vyrocnj_zprava_fau_2020.pdf

Jelikož je podezřelý obchod pro FAÚ klíčovým pojmem, uveďme si na příslušném grafu samotný vývoj počtu přijatých oznámení o podezřelém obchodu mezi lety 2016 až 2020. Můžeme pozorovat lehce rostoucí charakter. Ve většině případů je to z toho důvodů, že dochází k postupnému rozšiřování okruhu povinných osob podle AML zákona v návaznosti na zahrnování stále více činností, které mohou být využity pro praní peněz. Poměrně aktuálním případem je právě situace s virtuálními měnami, kdy poskytovatelé služeb ve virtuální oblasti jsou taktéž zahrnuti mezi povinné osoby.

Rok 2020 byl zlomovým ve všech ohledech z hlediska anticovidových opatření. Analytická činnost FAÚ tuto situaci zaznamenala dle Výroční zprávy za rok 2020 hlavně nárůstem oznámení podezřelých obchodů. Zjištěn byl totiž vyšší výskyt kyberkriminality, či podvodných obchodů se zdravotnickým materiálem. I toto byly faktory, které přispěly k poměrně velkému nárůstu počtu oznámení podezřelých obchodů.⁶³

Obrázek 5: Počet podaných trestních oznámení

V návaznosti na údaje o počtech přijatých oznámení o podezřelých obchodech se zaměříme na údaje o trestních oznámeních, které podal FAÚ.

⁶³ Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR. Výroční zpráva za rok 2020 [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: https://www.financnianalytickyyurad.cz/download/downloads_files_cs/1619684866_cs_vyrocnj_zprava_fau_2020.pdf

Doručená oznámení o podezřelých obchodech jsou podrobena důkladnému šetření, jehož výsledkem jsou podaná trestní oznámení, která jsou předána orgánům činným v trestním řízení.

FAÚ dlouhodobě zaměřuje svoji pozornost především na komplikované kauzy, které způsobují velké škody. Děje se tak na úkor méně obtížných případů, které se přenechávají k řešení ostatním složkám ve státní správě. Tato skutečnost nám vysvětluje jev, kdy například v roce 2018 můžeme pozorovat pokles počtu trestních oznámení. Celkově můžeme pozorovat, že zde není vyloženě rostoucí ani klesající tendence. Velká část trestních oznámení jsou podána za současné blokace finančních prostředků.⁶⁴

Aby byla činnost FAÚ co možná nejefektivnější, je nutné, aby FAÚ řádně spolupracoval s ostatními složkami státní správy, ale také se zahraničními finančními jednotkami. Tradičně se jedná o rozsáhlou spolupráci s Finanční správou a Celní správou či Policií České republiky.

Velká většina případů legalizace výnosů z trestné činnosti má mezinárodní charakter, který konkrétně spočívá hlavně v přeshraničních transakcích. Z těchto důvodů je nezbytné, aby byl systém mezinárodní spolupráce postaven co nejlépe a aby se přizpůsoboval současným trendům v oblasti praní peněz. Důležitým prvkem mezinárodní spolupráce je zejména výměna informací mezi jednotlivými finančními jednotkami. U výměny informací je klíčová rychlost, která musí konkurovat rychlosti peněžních převodů. Ze statistických údajů za jednotlivé roky zaznamenáváme zvyšující se nárůst dotazů do zahraničí a naopak.⁶⁵

3.4.3 Česká národní banka

Česká národní banka (ČNB) má za úkol vykonávat dohled nad finančním trhem v České republice. Dohlíží na finanční instituce, především banky, zda dodržují právní předpisy a konkrétní povinnosti, které mají jakožto povinné

⁶⁴ Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR. Výroční zpráva za rok 2018 [online]. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://archiv.financnianalytickyurad.cz/download/FileUploadComponent-576511580/1558091740_cs_vyrocní_zprava_fau_2018.pdf

⁶⁵ Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR. Výroční zpráva za rok 2019 [online]. [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://www.financnianalytickyurad.cz/download/downloads_files_cs/1617970072_cs_1588148007_cs_29042020_vyrocní_zprava_fau_2019.pdf

osoby. Provádí tedy kontrolní činnost nad bankami a jinými povinnými osobami, kterým uděluje devizové licence.

Jedná se o instituci, která má přínos zejména z hlediska prevence proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Asi největším přínosem pro tuto oblast se stalo Opatření ČNB ze dne 8. září 2003 k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému banky. Opatření stanovuje požadavky, které mají banky plnit s cílem minimalizovat rizika, která mohou vést ke zneužití bankovního systému k praní špinavých peněz. Je zde stanoveno, že banka musí mít vnitřní řídicí a kontrolní systém, který je složen z vnitřních zásad a opatření k předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti.⁶⁶

Mezi další instituce, které se alespoň částečným způsobem podílejí na této problematice, můžeme řadit subjekty, které mají povinnost na požádání poskytnout informace FAÚ. Konkrétně se jedná například o celní úřady, správce daně, zpravodajské služby ČR, ale i subjekty, které podávají oznámení o podezřelém obchodu FAÚ. Jak již bylo zmíněno v podkapitole o činnosti FAÚ, u takto závažné trestné činnosti je vzájemná spolupráce mezi jednotlivými složkami naprosto nezbytným prvkem efektivního boje proti praní špinavých peněz.

4 Jednotlivá základní opatření podle AML zákona

Problematiku boje proti praní špinavých peněz si nejlépe přiblížíme na konkrétních opatřeních, která jsou vykonávána ze strany samotných zainteresovaných subjektů v každodenním životě. V praxi se jedná nejčastěji o činnost bankovních institucí, jelikož právě banky jsou využívány k praní špinavých peněz ve většině případů.

V České republice jsou jednotlivá opatření upravena zejména v zákoně č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Hlavním cílem tohoto zákona je zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a vytvořit optimální podmínky pro odhalování takového jednání. Zákon je

⁶⁶ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. str. 64. ISBN 978-80-86960-63-0.

strukturován do sedmi částí, my se zaměříme především na část druhou a třetí, kde jsou základní povinnosti rozebrány.⁶⁷

4.1 Povinné osoby

Stěžejním pojmem, který nás provází celou problematikou, jsou zcela jistě tzv. povinné osoby. V posledních letech dochází často k rozšiřování okruhu povinných osob. Děje se tak v reakci na rozšiřování metod, které se k praní peněz využívají. Zákon tedy musí aktivně reagovat na tyto změny, aby došlo k pokrytí co možná nejširšího okruhu činností.

Obecně řečeno se jedná o subjekty, jejichž činnost lze nejrůznějšími způsoby využít k praní špinavých peněz. Z tohoto důvodu je nutné, aby takové osoby měli přímo zákonem stanovené konkrétní povinnosti.

Povinné osoby jsou taxativně vyjmenovány hned v §2 AML zákona. Může se jednat jak o právnické, tak i fyzické osoby. Konkrétně jde o úvěrové instituce (banka, spořitelní a úvěrní družstvo), finanční instituce, osoby provádějící auditorskou činnost, soudní exekutory při výkonu své činnosti, svěřenské správce, osoby obchodující s uměleckými díly, dále například osoby poskytující služby spojené s virtuálním aktivem a mnoho dalších. Absolutní výčet nám poskytuje §2. V případě podezření, že by se mohlo jednat o podezřelý obchod, nahlásí povinná osoba takovou skutečnost FAÚ.

Podezřelým obchodem se rozumí především: „*obchod uskutečněný za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo podezření, že v obchodu užitá prostředky jsou určeny k financování terorismu, nebo že obchod jinak souvisí nebo je spojen s financováním terorismu,*“⁶⁸ či může existovat jiná skutečnost, která takovému jednání nasvědčuje, například může jít o situace, kdy klient provádí výběry nebo převody na jiné účty bezprostředně po vkladu, počet účtů je nepoměrný s klientovou činností či je účet využíván v rozporu se svým účelem.

⁶⁷ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

⁶⁸ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

Na každou povinnou osobu se vztahuje povinnost opatřit a řídit se tzv. systémem vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření. Tato povinnost přímo vyplývá z §21 AML zákona. Jedná se o těžiště všech povinností a postupů, které má povinná osoba dle tohoto zákona. Dodržování takového systému je klíčový způsob, jak povinné osoby přispívají k prevenci v případě hrozeb spojených s praním špinavých peněz.⁶⁹

4.2 Identifikace klienta

Identifikace je naprosto základním postupem během prvotního kontaktu s klientem. Je to primární opatření, které je klíčové i pro další postupy. Jedná se o úkon, který předchází navázání obchodního vztahu. Při identifikaci se zjišťují, zaznamenávají a ověřují identifikační údaje fyzických i právnických osob.

Při identifikaci fyzické osoby se zjišťují údaje zejména jako jména a příjmení, rodné číslo, místo narození, trvalý nebo jiný pobyt, státní občanství, druh a číslo průkazu totožnosti a podobně. U právnické osoby se zjišťuje hlavně obchodní firma nebo název, sídlo, identifikační číslo, dále se identifikuje osoba, která je statutárním orgánem nebo jeho členem. Kromě těchto spíše základních informací je klient dotazován i na otázky majetkového, finančního, pracovního či jiného charakteru pro vytvoření obrazu o klientovi.⁷⁰

Povinná osoba musí provést identifikaci v případě, kdy je zřejmé, že hodnota obchodu přesáhne limit 1000 EUR. Bez ohledu na výši tohoto limitu je povinnost identifikovat v případě, kdy jde o podezřelý obchod, vznik obchodního vztahu, ale také například v případě nákupu kulturních památek. Co se týče samotného provádění identifikace, je stanoveno, že u fyzické osoby je identifikace prováděna zpravidla za fyzické přítomnosti dané osoby pomocí platného průkazu totožnosti, u právnické osoby se tak děje za přítomnosti fyzické osoby jednající za klienta.

⁶⁹ AML systems | zásady. AML systems [online]. C2013. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://www.amlsystems.cz/AML-system-vnitrnich-zasad>

⁷⁰ Identifikace a kontrola klienta v souvislosti s opatřeními Komerční banky, a.s. v oblasti předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Praha: Komerční banka a.s. [online]. [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/getmedia/7c5bcb7d-2a27-42a5-8840-1316907e7fba/Identifikace-a-kontrola-klienta.pdf.aspx>

Klient má povinnost podrobit se identifikaci a poskytovat potřebnou součinnost jak při identifikaci, tak kontrole. Pokud tedy klient odmítne podrobit se takovým opatřením, nebo má povinná osoba podezření, že informace poskytnuté klientem jsou nepravdivé, odmítne uskutečnění obchodu dle §15 AML zákona.⁷¹

4.3 Kontrola klienta

Následujícím základním opatřením dle AML zákona je kontrola klienta. Z mého pohledu kontrola s identifikací klienta znamenají nejdůležitější činnosti povinných osob, které účinně přispívají k prevenci v případě hrozeb vyplývajících z praní špinavých peněz.

Význam kontroly je opravdu nenahraditelný. Nepostačí nám totiž pouze klienta znát a mít o něm patřičné údaje. Pro povinné subjekty je nutné porovnat informace o klientovi s nově získanými údaji o obchodním vztahu. Primárně jde tedy o to, zjistit, zda se klient nedopouští trestné činnosti spojené s praním špinavých peněz. Identifikace a kontrola jsou spolu neodmyslitelně spjaté, neboť prováděná kontrola prohlubuje naše znalosti o konkrétním obchodním vztahu.

Hlavním účelem kontroly je zjišťování a vyhodnocování informací. Takové informace s týkají účelu a povahy obchodu či obchodního vztahu, přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků nebo sledování, zda obchody jsou v souladu s dosavadními znalostmi o klientovi a k čemu daný obchod či obchodní transakce slouží.⁷²

Český AML zákon zná také pojem zesílená identifikace a kontrola klienta. Ta se musí provést, pokud je na základě hodnocení rizik (§21 AML zákona) shledáno, že obchodní vztah vykazuje znaky vyšší rizikovosti z hlediska legalizace výnosů z trestné činnosti.

Povinná osoba provede zesílené opatření vždy, pokud se jedná o obchodní vztah s osobou usazenou ve vysoce rizikové třetí zemi, před provedením obchodního vztahu souvisejícího s takto vysoce rizikovou třetí zemí a před

⁷¹ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

⁷² Kontrola klienta a náhradní způsoby identifikace a kontroly klienta podle AML zákona – Články – Advokátní deník. Advokátní deník. c2021. [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/05/04/kontrola-klienta-a-nahradni-zpusoby-identifikace-a-kontroly-klienta-podle-aml-zakona/>

uzavíráním obchodu s politicky exponovanou osobou. Princip je v tom, že daná povinná osoba provede opatření, která převyšují rámec nám již známé, klasické identifikace a kontroly klienta. Získávají se údaje o skutečném majiteli, zamýšlené povaze obchodu či o zdroji peněžních prostředcích a majetku klienta.

Na druhé straně máme opačný případ, a to zjednodušenou identifikaci a kontrolu klienta. Ta se může provádět ve vztahu k takovým obchodním vztahům a klientům, kteří mají podstatně nižší rizikovitost. Jedná se konkrétně o ty případy, kdy nejsou splněny podmínky pro zesílená opatření, dále když kategorie klientů či obchodních vztahů nejsou přímo označeny jako rizikové hodnocením rizik, obecně musí být jejich nízká rizikovitost odůvodněna v hodnocení rizik.⁷³

Se zesílenou identifikací a kontrolou tedy souvisí termín „politicky exponovaná osoba“. Ten nám lépe definuje Metodický pokyn FAÚ č. 7, který je přímo určen problematice politicky exponovaným osobám (dále jen „PEP“). Co se týká vnitrostátních PEP, pro představu se jedná o prezidenta republiky, předsedu vlády, vedoucí ústředních orgánů státní správy, členy parlamentu, vedoucí představitele územní samosprávy, soudce nejvyššího soudu či jiných nejvyšších justičních orgánů, členy bankovní rady ČNB či vedoucí důstojníky ozbrojených sil nebo sborů.⁷⁴

4.4 Oznámení podezřelého obchodu

V kapitole o činnosti Finančního analytického úřadu jsme již zmiňovali, že samotný FAÚ přijímá oznámení o podezřelých obchodech od povinných osob. Jedná se tedy o důležitý úkon, díky kterému FAÚ může konkrétní podezřelý obchody prošetřit a rozhodnout se, jaký bude následující postup.

Jestliže povinná osoba pojme podezření, že se může jednat o podezřelý obchod, neprodleně tuto skutečnost oznámí FAÚ. Ohlášení podezřelého

⁷³ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění („AML zákon“)

⁷⁴ Metodický pokyn č. 7 FAÚ ze dne 9. října 2020 určený povinným osobám podle §2 AML zákona. Praha: FAÚ. [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: https://www.financnianalytickyurad.cz/download/downloads_files_cs/1617957106_cs_1602246025_cs_metodicky-pokyn-c-7-opatreni-vuci-pep-vnitrostatni-seznam-funkci-pep.pdf

obchodu by mělo obsahovat údaje o oznamovateli takového obchodu (zejména obchodní firma nebo název, sídlo, IČ, předmět podnikání a o jaký typ povinné osoby se jedná).

Podstatné je samozřejmě podat informace o osobě, které se daný podezřelý obchod přímo týká. U fyzické osoby se jedná o typické údaje jako při klasické identifikaci dle AML zákona (jména, příjmení, datum narození, trvalý pobyt, státní občanství apod.). U podnikající fyzické osoby či právnické osoby jsou podstatné takové údaje, které přímo souvisí s její podnikatelskou činností.

Pokud povinná osoba shledá pochybnosti, že by se mohlo jednat o podezřelý obchod a na základě těchto pochybností podá oznámení, musí také logicky uvést podstatné okolnosti takového obchodu. Uvede informace, jež jsou mu doposud o obchodu známy a které v něm takové podezření vzbudily.

Konkrétně tedy uvádí informace jako důvod transakce, popis platebních prostředků a jiné okolnosti o hotovostní platbě, související čísla účtů a jejich majitele, popis dopravních prostředků, ale třeba i popis chování daných účastníků. Obecně se může jednat o jakékoli informace, které by mohly mít přínos k upřesnění údajů o účastnících obchodu či o transakci.⁷⁵

Klíčové je, aby povinné osoby věnovaly pozornost všem indiciím, které nasvědčují, že se může jednat o podezřelý obchod. Český AML zákon vyloženě konkrétní podezřelé aktivity neuvádí, ale povinné osoby by měly být o takových okolnostech dobře obeznámeny, aby mohly poté v praxi efektivně a včas jednat. Povinné osoby musí tedy zbystřit například hlavně u objemných a složitých transakcí nebo u neobvyklých typů transakcí, které nemají patrný účel.

4.5 Hodnocení rizik

Jedním z dalších preventivních opatření, které vyplývá z AML zákona je hodnocení rizik. Povinné osoby mají povinnost identifikovat a posoudit rizika legalizace výnosů z trestné činnosti (popř. financování terorismu), která hrozí při výkonu její činnosti. Při hodnocení musí brát v potaz jak výsledky hodnocení

⁷⁵ Metodický pokyn č. 4 FAÚ ze dne 16. prosince 2015 určený povinným osobám. MF: FAÚ ČR. [online]. [cit. 2022 02 18]. Dostupné z: https://archiv.financnianalytickyrad.cz/download/FileUploadComponent-1006643863/1481699957_cs_pokyn-mf_c-004_2015-12-16_metodicky-pokyn-o-podani-oznameni-podezreleho-obchodu-jinou-formou-nez-prostrednictvim-spojeni-moneyweb.pdf

v rámci České republiky, ale v neposlední řadě také výsledky nadnárodního hodnocení rizik a celkově jiné dostupné informace, které mohou souviset s riziky při takové činnosti.

Ze zákona přímo vyplývá povinnost vypracovat hodnocení písemně do 60 dnů ode dne, kdy se povinným subjektem daná osoba stala. Hodnocení se pravidelně aktualizuje dle potřeby, zejména před zahájením poskytování nových služeb či využívání jiných technologií, a to z důvodu výskytu dalších rizik.⁷⁶

Hodnocení rizik a celkově uplatňování rizikového přístupu má nezastupitelnou pozici v prevenci. Doporučení stanovují, že jednotlivé země musí zjišťovat, vyhodnocovat, a hlavně rozumět těmto rizikům. Následně je nutné podniknout určité kroky, popřípadě také stanovit orgán či mechanismus ke koordinaci hodnocení rizik.

V samotném hodnocení je podstatné se zaměřit hlavně na rizikovou kategorizaci klientů, produktů, služeb a celkově na možné znaky podezřelosti, které by mohly u konkrétních klientů a obchodů nasvědčovat podezřelému chování. Mezi rizikové znaky je zařazován také faktor rizikových zemí, které jsou vedeny na příslušných seznamech.

V samotném rizikovém profilu klienta se musí zohlednit dosavadní získané informace o klientovi a faktory, které zvyšují či naopak snižují riziko s jeho osobou, obchodním vztahem a také své vlastní hodnocení rizik. Pozornost se klade na faktory jako země původu klienta, předměty činnosti, chování klienta a původ jeho peněžních prostředků či majetku. V návaznosti na tyto údaje pak subjekt provádí opatření, které odpovídají právě jeho rizikovém profilu. V případě, že daný profil vykazuje znaky vyšší rizikovosti, musí povinná osoba vůči takovému klientovi uplatnit zesílenou identifikaci i kontrolu.⁷⁷

⁷⁶ Zákon č. 253/2005 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

⁷⁷ Vyhláška č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na vnitřní systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

4.6 Školení zaměstnanců

Povinnost školit zaměstnance ohledně opatření vyplývá z §23 AML zákona. Povinná osoba musí provést školení svých zaměstnanců alespoň jedenkrát ročně. Jedná se o proškolení zaměstnanců, pokud součástí jejich práce je uskutečňování obchodů, poskytování služeb nebo navazování obchodních vztahů.

Obsahem školení mají být zpravidla typologie a znaky podezřelých obchodů, požadavky na provádění identifikace a kontroly klientů a pokyny, jak postupovat v případě podezřelého obchodu.⁷⁸

Povinné osoby, jejich zaměstnanci, ale i jinak zainteresované osoby dle AML zákona mají povinnost zachovávat mlčenlivost (§38 AML zákona) o takových skutečnostech, které se nějakým způsobem týkají oznámení a prošetřování podezřelého obchodu. Jelikož je v boji proti praní špinavých peněz jedním z nejpodstatnějších faktorů spolupráce mezi jednotlivými složkami či institucemi na národní i mezinárodní úrovni, musí existovat zákonem přímo stanovené výjimky z mlčenlivosti (§39 AMLZ). Předané informace musí být vždy využity pouze pro účely předcházení praní peněz.

4.7 Osobní pohled na systém AML povinností (shrnutí)

Problematiku opatření a jednotlivých povinností, které zákon ukládá určitým subjektům za účelem zabránění legalizace výnosů z trestné činnosti v České republice stanovuje již několikrát zmiňovaný AML zákon (z. č. 253/2008 Sb.), Mezi další související předpisy můžeme jistě zařadit podzákoné vyhlášky, jde především o Vyhlášku ČNB o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrol (č. 67/2018 Sb.)

Z mého pohledu tyto konkrétní postupy, které se běžně aplikují v denní praxi představují naprostý základ pro uplatnění preventivních opatření v boji proti praní špinavých peněz. Při důsledném dodržování všech těchto povinností je možnost, že se takto závažné protiprávní jednání odhalí a zastaví už na samotném počátku.

⁷⁸ Školení zaměstnanců. AML systems. [online]. C2011, 2012, 2013 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.amlsystems.cz/skoleni>

Celý tento systém by se měl nadále zaměřovat na postupy orientované zejména na rizikové faktory. Stanovení podrobnějších typologií rizikových klientů, obchodů či transakcí mohou povinným osobám usnadňovat práci a navést je, jak postupovat dál. U rizikových faktorů se jistě nesmí opomíjet ani faktory zeměpisné, konkrétně tedy mapování, které země jsou pro takové operace nebezpečné. Rizikovost spojená se zeměpisným faktorem může být velmi proměnlivá a dochází k jejímu častému rozšiřování.

Je zřejmé, že všechny jurisdikce nevykazují stejnou nebezpečnost. Důvody větší rizikovosti spočívají například ve vyšší kriminalitě (která se týká zejména trestných činů spojených s korupcí, drogami a obecně s organizovaným zločinem), státy s nedostatečně provádějícími opatřeními souvisejícími s legalizací výnosů z trestné činnosti, kdy se může jednat o tzv. offshorové jurisdikce, díky kterým transakce probíhají bez patřičné kontroly. Na mezinárodní i evropské úrovni jsou označovány země, které vykazují oproti ostatním větší rizikovost. Právní úprava však nechává prostor povinným osobám pro uvážení ohledně rizikových států.

Základní stanovené povinnosti jako důkladné vypracování vnitřních zásad, zhodnocení rizik, identifikace a kontrola klienta, provádění pravidelného školení zaměstnanců považují legislativně za dostatečně ošetřeny. Samozřejmě je ve výsledku podstatné, jak důkladně jsou prováděny v praktických situacích. Opatření ohlášení podezřelého obchodu povinnou osobou je klíčové pro další postupy FAÚ. Je ale zřejmé, že celý systém může být zahlcen takovými ohlášeními, které ve výsledku vůbec podezřelými a ohrožujícími nejsou. Z tohoto důvodu považují do budoucna za nevyhnutelné, aby byl plošně zaveden systém programů, které budou samostatně odhalovat znaky podezřelých transakcí.

Dále považují za velmi podstatné, aby výběr zaměstnanců byl co nejpečlivější a následné školení by mělo probíhat opravdu podle stanovených standardů a pravidelně. Mám za to, že zaměstnanci by měli mít jak teoretickou znalost o dané problematice, tak praktickou. Proto bych do školení zahrnula i praktické příklady o konkrétních typech podezřelých transakcích či praktikách.

U pracovních pozic, které vyžadují běžně přímý kontakt s klienty hrozí vyšší riziko možných pokusů o legalizaci výnosů z trestné činnosti. U takových profesí by kurzy dle mého názoru měly probíhat častěji a ještě důkladněji. Tito zaměstnanci mají často důležité rozhodovací pravomoci a často musí pracovat pod velkým tlakem. Musí být obeznámeny i s možnými snahami o podplácení či o vydírání ze stran klientů.

5 Legalizace výnosů z trestné činnosti a opatření v zahraničních úpravách

5.1 Nizozemsko

V Nizozemsku funguje poměrně přísný systém postihování výnosů z trestné činnosti. Nejprve se pro porovnání zaměříme na úpravu skutkové podstaty trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti v nizozemském trestním zákoníku. Praní špinavých peněz kriminalizuje trestní zákoník v čl. 420. Zde se pro tento trestný čin ujal název „Legalizace výnosů z nekalé činnosti“.

Skutková podstata zní: *„Obviněn z legalizace výnosů z nekalé činnosti a trestem odnětí svobody až na čtyři roky nebo peněžitým trestem páté kategorie bude potrestán ten, kdo a) zatají nebo zamlží skutečnou povahu, původ, místo nálezu, zcizení nebo přemístění předmětu, nebo zatají nebo zamlží, kdo je jeho oprávněným majitelem nebo kdo jím může nakládat, ačkoliv ví, že tento předmět pochází – přímo či nepřímo – z trestné činnosti, b) kdo získá, nakládá, převede, vymění nebo používá předmět, ačkoliv ví, že tento předmět pochází – přímo či nepřímo – z trestné činnosti.“* Termín předmět zde zahrnuje všechny věci, ale i veškerá vlastnická práva.⁷⁹

Objektivní stránka tedy spočívá v jednání jako zatajování nebo zastírání skutečné povahy, zdroje, umístění předmětu, ale také zatajení či zastření informace o oprávněném majiteli. Ustanovení b) zahrnuje činnosti jako získání, nakládání, převedení, výměnu či používání takového předmětu.

Pokud se zaměříme na trestní sazbu výše uvedené skutkové podstaty, zjistíme, že pokud je zavinění úmyslné, hrozí pachateli odnětí svobody až ve výši

⁷⁹ Nizozemský trestní zákon a předpisy související. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 178. ISBN 80-7338-054-4.

4 let či peněžitý trest. Pokud neexistuje důvodná domněnka, že výnos pochází z trestné činnosti, i tak může být udělen trest odnětí svobody či peněžitý trest. Nizozemský trestní zákoník zde hovoří i o recidivním jednání, v takovém případě může být pachatel potrestán odnětím svobody až na 6 let a opět i peněžitým trestem.⁸⁰

Nizozemsko potvrdilo nezávislý trestný čin praní peněz v trestním zákoníku v roce 2001. Velmi důležité je zmínit, že Nejvyšší nizozemský soud stanovil, že není povinnost dokazovat, jaký konkrétní predikativní trestný čin byl spáchán. To znamená, že může dojít k odsouzení za trestný čin praní špinavých peněz, aniž by se prokázal predikativní trestný čin. Postačí tedy, když je pouze předložen důkaz, který nasvědčuje, že předmět nepochází z legálního zdroje.⁸¹ V tomto faktu spatřuji obrovskou výhodu, jelikož nizozemské orgány činné v trestním řízení mají díky této skutečnosti nesporně jednodušší situaci z hlediska postihování tohoto trestného činu.

Trestný čin praní peněz zde tedy nevyžaduje vazbu na žádné zákonem vymezené predikativní trestné činy, jako tomu je například v německé právní úpravě. Jedná se tedy o samostatný trestný čin, který může být bez problémů stíhán i bez znalosti předchozího protiprávního jednání.

Od skutkové podstaty se přesuneme k opatřením, které Nizozemsko provádí v rámci boje proti praní peněz. Povinnost hlásit podezřelé transakce zde existuje od roku 1994, tato oznámení přijímalo oddělení neobvyklých transakcí. 1. ledna 2006 došlo ke sloučení kanceláře s Národním státním zastupitelstvím pro policejní podporu a vznikla finanční zpravodajská jednotka Nizozemska. V Nizozemsku působí tedy finanční zpravodajská jednotka stejně jako je tomu u nás. Její oficiální název zní „Finance Intelligence Unit – the Netherlands. (FIU)“ Od roku 2013 je jednotka nezávislým orgánem, který má administrativní charakter.

⁸⁰ Nizozemský trestní zákon a předpisy související. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 178–179. ISBN 80–7338-054-4.

⁸¹ Dutch criminal law - AMLC.EU. Anti Money Laundering Centre – The Netherlands - AMLC.EU [online]. [cit.2022-02-22]. Dostupné z: <https://www.amlc.eu/dutch-criminal-law/>

Preventivní oblast legalizace výnosů z trestné činnosti je upravena Zákonem proti praní špinavých peněz a financování terorismu (zkratka „Wwtf“), který vstoupil v platnost 1. srpna 2008. V Nizozemsku se rovněž uplatňuje rizikově orientovaný přístup, což vyplývá i ze znění nizozemského AML zákona. To znamená, že instituce samy posuzují míru rizika, kterou dané obchodní transakce přinášejí.⁸² Okruh povinných osob se výrazně neliší od české právní úpravy z důvodu snah Evropské unie o sjednocení legislativních úprav jednotlivých členských států.

Předchůdcem aktuálního nizozemského zákona („Wwtf“) byl „Zákon o zveřejňování neobvyklých transakcí“. Aktuálně platný zákon poskytuje zdárnější úpravu pro efektivnější boj proti praní peněz, jelikož zaměřuje svoji pozornost jak na osoby zapojené do této činnosti, tak na konkrétní míru rizika spojenou s obchodními transakcemi.

Samotný obsah Zákonu proti praní špinavých peněz a financování terorismu se člení na 6 kapitol a 51 konkrétních článků. Kapitola 1 obsahuje úvodní ustanovení, kde se vymezuje působnost, také jsou zde definovány související pojmy, včetně taxativního výčtu povinných subjektů. Instituce mají povinnost mít zavedeny zásady a opatření k účinnému řízení rizik. Při určování rizik musí být zohledněny faktory jako typ klienta, služby, transakce, ale také zeměpisný faktor ohledně rizikových zemí. Zákon zde zdůrazňuje, aby zásady byly vykonávány i v rámci svých poboček či dceřiných společností se sídlem mimo Nizozemsko.

Kapitola 2 se týká ustanovení týkajících se hloubkové kontroly klienta. Ta obsahuje zejména identifikaci klienta a ověření jeho totožnosti. Hloubkovou kontrolu je povinné provést, pokud je výše transakce alespoň 15000 EUR.

Kapitola 3 se týká jedné z nejdůležitějších povinností, a to oznamování neobvyklých transakcí. Zde hrají hlavní roli povinné subjekty, a samozřejmě finanční zpravodajská jednotka. Ta shromažďuje a analyzuje údaje s cílem určit, zase jedná opravdu o podezřelou transakci a jaký bude další postup. Důležité je

⁸² About the FIU | FIU-Nederland. Financial Intelligence Unit – Nederland. [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.fiu-nederland.nl/en/about-the-fiu>

zmínit, že zde existuje Komise pro oznamovací povinnost neobvyklých transakcí, která pravidelně konzultuje návrhy se zástupci ministerstva spravedlnosti a financí.

Nizozemsko zavedlo samostatné ustanovení o nutné registraci osob, které poskytují služby spojené s virtuálními měnami a poskytovatelů elektronických peněženek. Každý, kdo nabízí takové služby musí být registrován u De Nederlandsche Bank, která je centrální bankou Nizozemska.⁸³

5.2 Slovensko

Dohled nad účastníky finančního trhu provádí Národní banka Slovenska. Obdobně jako je tomu v jiných státech Evropské unie, celý systém je v současné době zaměřen zejména na rizika spojená s hrozbami ohledně praní špinavých peněz a financování terorismu. Osobně shledávám tento princip za efektivní, důležité je hlavně sledovat nové druhy rizik a prohlubovat znalosti o typologii hrozeb, které již známe.

Národní rada Slovenska se v roce 2005 usnesla na Zákoně č. 300/2005 Z.z., trestní zákoník.⁸⁴ Od 1. ledna tedy nabyly účinnosti nové trestní kodexy (včetně trestního řádu), které nahradily ty z roku 1961. Pod §233 a §234 můžeme nalézt ustanovení, týkající se trestného činu „legalizácia výnosov z trestnej činnosti“.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo získá, přechovává, užívá, ukryje, změní povahu věci, či zatají existenci věcí, která je výnosem z trestné činnosti spáchané jinou osobu na území Slovenska nebo v zahraničí. V takovém případě hrozí trest odnětí svobody v rozmezí 2-5 let.

Odnětí svobody na 3-8 let hrozí v případě, že bude čin spáchán z osobního motivu nebo pokud činem způsobí škodu většího rozsahu, 7-12 let hrozí v případě spácháním trestného činu veřejným činitelem či závažnějším způsobem konání. Odnětí svobody v rozmezí 12-20 let může nastat, pokud pachatel spáchá legalizaci výnosů z trestné činnosti ve vztahu k věci pocházející

⁸³ Zákon o praní špinavých peněz a financování terorismu v Nizozemsku (originální název: „Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme“ – Wwtf). [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024282/2022-01-28#Hoofdstuk2>

⁸⁴ Zákon č. 300/2005 Z.z. trestný zákoník v posledním znění

z obzvlášť závažného zločinu nebo jako člen zločinecké skupiny. Stejně jako český trestní zákoník, i ten slovenský upravuje spáchání této trestné činnosti z nedbalosti.

§234 upravuje speciální ustanovení, která se týká situace, kdy osoba nenahlásí neobvyklou obchodní transakci či skutečnost nasvědčující, že byl spáchán čin legalizace výnosů z trestné činnosti, ačkoliv tak musí učinit z důvodu povinnosti vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení i funkce. V takové situaci dané osobě hrozí trest odnětí svobody v rozmezí 2-8 let.⁸⁵

Trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti řadí na Slovensku mezi trestné činy proti majetku stejně jako je tomu v České republice. Oproti tomu v Nizozemsku legalizace výnosů z trestné činnosti navazuje na hlavu třicátou, která se týká nadržování. Dále si můžeme povšimnout, že ve slovenském trestním zákoníku nenajdeme trestný čin podílnictví obdobně jako je tomu u nás, kdy bylo ustanovení o podílnictví sjednoceno do trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti.

Základní legislativní rámec problematiky je ustanoven především zákonem č. 297/2008 Z. z., o ochraně před legalizací výnosů z trestné činnosti a ochraně před financováním terorismu. Národní banka Slovenska aktivně spolupracuje na prosazování tohoto zákona se Zpravodajskou jednotkou Finanční policie, která je v působnosti Ministerstva vnitra Slovenské republiky.⁸⁶

Z toho můžeme vyvozovat, že na Slovensku samozřejmě také působí finanční jednotka, ale na rozdíl od České republiky či Nizozemska má policejní charakter. Jak v České republice, tak v Nizozemsku mají tyto instituce administrativní charakter. Český FAÚ spadá tedy pod ministerstvo financí, ale slovenská finanční jednotka je pod Prezidiem policejního sboru, tím pádem logicky i pod ministerstvem vnitra. Výhodu finanční zpravodajské jednotky s policejním charakterem spatřuji například v tom, že má volnější přístup k různým policejním statistikám a databázím, které mohou představovat

⁸⁵ Slovenský trestní zákon. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 118-119. ISBN 80-7338-055-2.

⁸⁶ Finančná spravodajská jednotka, Ministerstvo vnútra SR – Polícia. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky [online]. c2007 [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?financna-policia>

přínosné zdroje informací pro její činnost. Pro efektivní činnost těchto jednotek je ale dle mého názoru ve výsledku nejpodstatnější kvalitní spolupráce s danými povinnými osobami a výměna informací v mezinárodním měřítku.

Slovenská republika již v roce 1994 představila první legislativní úpravu, která se tématem boje proti praní peněz zabývala. Šlo o zákon č. 249/1994 Z.z., o boji proti legalizaci výnosů z nejzávažnějších, zejména organizovaných forem trestné činnosti. Jak již víme, první zákon spojený s touto problematikou, vyšel v České republice v platnost až o dva roky později, a to konkrétně v roce 1996. V roce 2008 ale Slovensko i Česká republika, stejně jako Nizozemsko, a i další státy Evropské unie přijaly nové právní úpravy v návaznosti na směrnici EU č. 2005/60/ES.

Původní slovenský zákon (249/1994 Z.z.) zdaleka nepokrýval tuto oblast jako ten aktuálně platný. Problematika praní peněz nebyla zdaleka tak obsáhlá, jak je tomu nyní. Zajímavostí je, že tento zákon podával konkrétní výčet predikativních trestných činů, ze kterých bylo možné „vyprat“ zisky. Jednalo se o trestné činy jako například zneužívání pravomocí veřejného činitele, nedovolené ozbrojování, nedovolená výroba a držení psychotropních a omamných látek, vydírání, zavlčení do ciziny, falšování a pozměňování peněz a cenných papírů a podobně. Lze tedy konstatovat, že se jednalo opravdu převážně o trestné činy, které můžeme řadit do kategorie nelegálních činností organizovaných zločineckých skupin.

Předchozí slovenský zákon také neudával speciální okruh povinných osob, jak je tomu dnes ve všech AML zákonech. Původně se zde hovořilo jen obecně o státních orgánech, obcích, jiných právnických a fyzických osobách, které konaly podnikatelskou činnost podle jiných předpisů. Podle obsahu zákona je odvoditelné, že v dané době ještě nefungovala finanční zpravodajská jednotka, jelikož podezřelé skutečnosti se oznamovaly prokurátorovi nebo policejnímu orgánu.⁸⁷

⁸⁷ Zákon č. 249/1994 Z.z., o boji proti legalizaci příjmov z nejzávažnějších, najma organizovaných foriem trestnej činnosti a o změnách niektorých ďalších zákonov ve znění k 31.7.2008

Tento původní zákon byl nahrazen zákonem č. 297/2008 Z.z., o ochraně před legalizací výnosů z trestné činnosti a o ochraně před financováním terorismu, který vstoupil v platnost 1.8.2008. Zákon se dělí na osm částí. Co se týče struktury a obsahu zákona, je zřejmé, že se výrazně neodlišuje od českého AML zákona z důvodu požadavků aplikování směrnic Evropské unie. I slovenský zákon tedy stanovuje daným osobám základní povinnosti jako identifikace a kontrola klienta (kdy je výše hranice opět stanovena na 15000 EUR), zjišťovat neobvyklé obchodní operace, neuskutečnění takové transakce, a hlavně povinnost ohlášení neobvyklé obchodní transakce finanční zpravodajské jednotce.

§20 se týká „programu vlastní činnosti povinné osoby“, která se v obsahu shoduje s povinností „systému vnitřních zásad“ z českého AML zákona. Daná instituce je povinna takový program vypracovat s ohledem na svoji organizační strukturu, předmět činnosti a dle potřeb aktualizovat.⁸⁸

6 Návrhy na zlepšení opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

U trestné činnosti je nutné se stále zaměřovat na predikci do budoucna. Strategie zločinců nezůstávají konstantní, a u praní špinavých peněz to platí o to více. Protistrana, která se snaží bojovat s touto trestnou činností tedy nesmí zůstat pozadu, ale je povinna včas reagovat na nová rizika, hrozby, ale i postupy.

Již v kapitole o možných příčinách obtížného odhalování legalizace výnosů z trestné činnosti je zmiňováno, že velikou komplikací shledávám v úpravě skutkové podstaty v souvislosti se zdrojovým trestným činem, ze kterého výnosy pocházejí. V tom shledávám veliký nedostatek, jelikož často nastává situace, kdy okolnosti nasvědčují, že se tento trestný čin stal, avšak nelze přímo identifikovat činnost, ze které výnosy pocházejí.

Do budoucna by bylo jistě velmi přínosné provést legislativní změnu, která by vylepšila aktuální situaci. Velmi pozitivně hodnotím v tomto směru právě Nizozemsko, kde Nejvyšší nizozemský soud stanovil, že není povinné

⁸⁸ Zákon č. 297/2008 Z.z., o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v posledním znění

dokazovat, jaký predikativní čin byl spáchán. V případě Nizozemska tedy stačí pouze předložit důkaz, že předmět nepochází z legálního zdroje. Toto racionálnější pojetí považují za ideální stav v rámci trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti a pro české orgány činné v trestním řízení by tato úprava znamenala jistě značné usnadnění práce a méně komplikací.

Jádro tohoto principu tkví ve skutečnosti, že pokud nelze u daného majetku prokázat jeho legální zdroj, považujeme ho za výnos z trestné činnosti a zdrojovým trestným činem se dále už nemusíme zabývat, respektive ho konkrétně prokázat. Dále by bylo přínosné, kdyby i takový majetek, u kterého není prokázán zdroj, mohl být předmětem konfiskačních nástrojů. Podnětné by bylo tedy začít uvažovat i o právní úpravě, která by umožňovala odčerpávání finančních prostředků či majetku, i přes neprokázání jejich skutečného původu. Z hlediska zajišťování výnosů by toto pojetí bylo nepochybně efektivnější.

Od legislativního hlediska se přesuneme k tomu více praktickému, a to přímo ke konkrétním opatřením ze strany povinných osob dle AML zákona. Podstatu i celý systém stanovených povinností shledávám za dostatečný. Díky implementacím směrnic Evropské unie jsou AML zákony ve členských státech sjednocovány a novelizace zajišťují účinné reakce na nové trendy.

Problém u povinnosti „oznámení podezřelého obchodu“, která je naprosto klíčová pro spolupráci povinných osob s finančními zpravodajskými jednotkami, shledávám ve skutečnosti, že může docházet k nahlašování mnoha transakcí, které ve finále vůbec podezřelými být nemusejí. Celý systém je poté přetížený, jelikož zaměstnanci analytického oddělení finanční zpravodajské jednotky musí procházet všechny nahlášené obchody, ze kterých může jen zlomek vykazovat znaky nelegální činnosti.

Vidím řešení například v sestavení a naprogramování určitých systémů, které by byly zaměřeny přímo na odhalování pokusů o provedení jednotlivých typů podezřelých transakcí. O ideální stav by se jednalo, kdyby tyto programy byly zavedeny plošně a každá zainteresovaná instituce by mohla takový systém využívat při svém každodenním chodu. Zejména u bank a jiných finančních institucí by to představovalo veliký posun.

Za velice důležité opatření považují pravidelné školení zaměstnanců, které by mělo počínat hned při nastoupení do funkce. U rizikovějších funkcí, během jejichž výkonu je značně vyšší potenciál setkat se s podezřelým klientem či transakcí, bych zavedla pravidelnější a podrobnější školení. Školení by mělo zahrnovat stále aktualizované informace o nových trendech a rizicích. Důkladný výběr a prověření zaměstnanců z hlediska jejich spolehlivosti a důvěryhodnosti pokládám jako podstatné preventivní opatření, které ačkoli není výslovně uvedeno v AML zákoně, může předejít mnoho nepříjemnostem. V současné době není vyloučené, že odbornější legalizace výnosů z trestné činnosti může být vykonávána i ze stran samotných povinných osob.

Z hlediska rostoucích počtů dotazů ze zahraničí, které zaznamenávají finanční zpravodajské jednotky, bude nutné celkově pokračovat v zefektivnění systému výměny informací v rámci mezinárodní a rovněž vnitrostátní spolupráce zainteresovaných institucí či osob. Jistě by prospělo zřízení více oddělení mezinárodní spolupráce či posílení postavení takové kanceláře uvnitř daného orgánu.

Kvůli běžnému přeshraničnímu charakteru této trestné činnosti je tedy zřejmé, že mezinárodní spolupráce a koordinace musí stále probíhat na co možná největší úrovni. Mám za to, že do budoucna by bylo podnětné začít uvažovat o zřízení finanční jednotky, například v rámci Evropské unie, která by spolupracovala s těmi vnitrostátními a jistě by výrazně napomáhala řešit případy mezinárodního charakteru. Rovněž postupné sladění AML zákonů členských států Evropské unie pomůže odstranit rozdíly a přispěje tak k jednotnějšímu systému.

V souhrnu hodnotím právní úpravu a celý systém boje proti praní špinavých peněz za poměrně dostatečný, byť nacházím v určitých úsecích jisté výše zmíněné rezervy. V rámci České republiky spatřuji největší nedostatek v povinném prokazování predikativního trestného činu. Je nutné však zdůraznit, že se jedná pouze o mé subjektivní hledisko.

Závěr

Legalizace výnosů z trestné činnosti neboli praní špinavých peněz je skutečně celosvětově rozšířeným fenoménem, který rozhodně není na ústupu. Důležité tedy je, jak bude postaven systém, který proti této trestné činnosti bojuje. Jednotlivé prvky, které představují samotná opatření do sebe musí zapadat a efektivně plnit své úkoly. Na jedné straně máme určitou legislativní úpravu trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti či jinou právní úpravu a na straně druhé nejrůznější instituce, které vykonávají konkrétní opatření a dohlíží nad funkčností celého systému. Tato bakalářská práce si kladla za cíl charakterizovat systém boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti z hlediska jednotlivých opatření.

V první kapitole byl definován samotný pojem legalizace výnosů z trestné činnosti a praní špinavých peněz. V návaznosti na definice došlo k uvedení typických znaků a přiblížení celého procesu praní pomocí jednotlivých fází, ve kterých nelegální aktivity probíhají. Jedná se o umístění, rozvrstvení a následnou integraci.

Informace o počátku boje proti praní peněz uvedly druhou kapitolu, u které už se přešlo k samotnému jádru problematiky systému opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Pozornost je zde zaměřena na úpravu v mezinárodním a evropském měřítku, a to z hlediska legislativy a konkrétních institucí.

Kapitola číslo tři už se dotýká opatření v České republice z nejrůznějších pohledů. Nejprve z úhlu právní úpravy, kde dominantní postavení má jistě zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Došlo také k přiblížení konkrétního trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti, který je uveden pod §216 trestního zákoníku. V návaznosti na úpravu v trestním zákoníku je uvedena statistika tohoto trestného činu mezi lety 2008-2021. Poté se pokouším zamýšlet na možnými příčinami obtížného odhalování této trestné činnosti. Kapitola je zakončena charakteristikou jednotlivých institucí, zejména Finančního analytického úřadu.

V další kapitole jsou jednotlivě rozebrány konkrétní opatření ze strany povinných osob, zejména podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Jedná se hlavně o identifikaci a kontrolu klienta, hodnocení rizik, oznámení podezřelého obchodu či školení zaměstnanců.

Pro porovnání systému opatření uvádím v kapitole číslo pět charakteristiku boje ve dvou evropských státech, Nizozemsku a Slovensku. Zaměřila jsem se zejména na jejich úpravu daného trestného činu a opatření podle místních AML zákonů.

Práce je uzavřena subjektivním zamyšlením nad postavením celého systému a uvedením konkrétních návrhů, které by do budoucna mohly doplnit systém opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a přispět tak k jeho zefektivnění.

Seznam použité literatury

Monografie

ČASTORÁL, Zdeněk. Ekonomická kriminalita a management. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-005-1.

DRAŠTÍK, Antonín. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-63-0.

DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání: sborník studií. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-66-1.

CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-13-X.

KALABIS, Zbyněk. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009. ISBN 978-80-7265-147-4.

LIŠKA, Petr. Praní špinavých peněz v České republice. Praha: Radix, 1997. ISBN 80-86031-09-8.

Nizozemský trestní zákon a předpisy související. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-054-4.

POLOUČEK, Stanislav. Bankovníctví. V Praze: C.H. Beck, 2006. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-462-7.

ROBINSON, Jeffrey. Pánové z prádelny špinavých peněz. Praha: Columbus, 1995. ISBN 80-85928-06-X.

Slovenský trestní zákon. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-055-2.

STIERANKA, Jozef. Boj proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti vo vybraných krajinách Európskej únie. Praha: Pro potreby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2009. ISBN 978-80-86960-55-5.

TVRDÝ, Jiří. Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7400-099-7.

Zákonná úprava a interní akty řízení

Sdělení (č. 462/1991 Sb.) federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

Sdělení (č. 33/1997 Sb.) Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu

Sdělení (č. 75/2013 Sb.) Ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu

Směrnice Rady 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.01.2020. 8 Tdo 1570/2019-435.

Vyhláška č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v posledním znění

Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů ve znění k 1.9.2008

Zákon č. 134/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění k 31.12.2009

Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků v posledním znění

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách v posledním znění

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v posledním znění

Zákon č. 300/2005 Z.z. trestný zákoník v posledním znění

Zákon č. 249/1994 Z.z., o boji proti legalizácii príjmov z nejzávažnejších, najmä organizovaných foriem trestnej činnosti a o zmenách niektorých ďalších zákonov ve znění k 31.7.2008

Zákon č. 297/2008 Z.z., o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v posledním znění

Webové stránky a elektronické zdroje

About the FIU | FIU-Nederland. Financial Intelligence Unit – Nederland. [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.fiu-nederland.nl/en/about-the-fiu>

AML systems | zásady. AML systems [online]. C2013 [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://www.amlsystems.cz/AML-system-vnitrich-zasad>

Co je offshore? | RM24.cz - ready made společnosti. Úvod – RM24 [online]. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.rm24.cz/co-je-offshore/>

Co je offshore společnost | Profisídla.cz s.r.o. [online]. [cit. 2022-02-07] Dostupné z: <https://www.profidla.cz/cs/poradna/prakticke-rady-a-zkusenosti/offshore-spolecnosti/co-je-offshore-spolecnost/a-165/>

Čtyřicet Doporučení FATF. Pracovní překlad pro potřeby FAÚ MF. Únor 2012. [online]. [cit.2022-02-22] Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Methodika_2013-08-19_Doporuceni-FATF-z-unora-2012_oprava-formtovn.pdf

Dutch criminal law - AMLC.EU. Anti Money Laundering Centre – The Netherlands - AMLC.EU [online]. [cit.2022-02-22]. Dostupné z: <https://www.amlc.eu/dutch-criminal-law/>

EUROPEAN CENTRAL BANK. Virtual currency schemes. 2012. [online]. Frankfurt am Main: European central bank, 2012. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>. Str. 13

Evropská komise jde proti kryptoměnám: plánuje zákaz anonymních převodů a peněženek. Živě.cz – O počítačích, internetu, vědě a technice [online]. c2022 [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://www.zive.cz/clanky/evropska-komise-jde-proti-kryptomenam-planuje-zakaz-anonymnich-prevodu-a-penezenek/sc-3-a-211380/default.aspx>

Finančná spravodajská jednotka, Ministerstvo vnútra SR – Polícia. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky [online]. c2007 [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?financna-policia>

Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR. Výroční zpráva za rok 2018 [online]. [cit.2022-02-16]. Dostupné z: https://archiv.financnianalytickyyurad.cz/download/FileUploadComponent-576511580/1558091740_cs_vyrocní_zprava_fau_2018.pdf

Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR. Výroční zpráva za rok 2019 [online]. [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://www.financnianalytickyyurad.cz/download/downloads_files_cs/1617970072_cs_1588148007_cs_29042020_vyrocní_zprava_fau_2019.pdf

Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR. Výroční zpráva za rok 2020 [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z:

https://www.financnianalytickyurad.cz/download/downloads_files_cs/1619684866_cs_vyrocní_zprava_fau_2020.pdf

Historie a základní charakteristika boje proti praní špinavých peněz v České republice. Ministerstvo financí ČR [online]. [cit.2022-02-21]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stav_Historie-boje-proti-prani-spinavych-penez-v-CR.pdf

Identifikace a kontrola klienta v souvislosti s opatřeními Komerční banky, a.s. v oblasti předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Praha: Komerční banka a.s. [online]. [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/getmedia/7c5bcb7d-2a27-42a5-8840-1316907e7fba/Identifikace-a-kontrola-klienta.pdf.aspx>

Kontrola klienta a náhradní způsoby identifikace a kontroly klienta podle AML zákona – Články – Advokátní deník. Advokátní deník. c2021. [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/05/04/kontrola-klienta-a-nahradni-zpusoby-identifikace-a-kontroly-klienta-podle-aml-zakona/>

Kurzy.cz, spol. s.r.o., AliaWeb, spol. s.r.o. [online]. c2000-2021. [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/akcie-cr/nazory/A-P-T-10664-PR-1045317/>

Metodický pokyn č. 7 FAÚ ze dne 9. října 2020 určený povinným osobám podle §2 AML zákona. Praha: FAÚ. [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: https://www.financnianalytickyurad.cz/download/downloads_files_cs/1617957106_cs_1602246025_cs_metodicky-pokyn-c-7-opatreni-vuci-pep-vnitrostatni-seznam-funkci-pep.pdf

Metodický pokyn č. 4 FAÚ ze dne 16. prosince 2015 určený povinným osobám. MF: FAÚ ČR. [online]. [cit. 2022-02-18]. Dostupné z:

https://archiv.financnianalytickyurad.cz/download/FileUploadComponent-1006643863/1481699957_cs_pokyn-mf_c-004_2015-12-16_metodicky-pokyn-o-podani-oznameni-podezreleho-obchodu-jinou-formou-nez-prostrednictvim-spojeni-moneyweb.pdf

Mezinárodní spolupráce a instituce. Ministerstvo financí ČR. [online]. Copyright 2005 [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/mezinarodni-spoluprace-a-instituce>

Moneyval | FAÚ MF ČR. Finanční analytický úřad | FAÚ MF ČR [online]. c2022 [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickurad.cz/en/international-and-legal-agenda/moneyval.html>

Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV – Policie České republiky. [online]. c2021 Policie ČR [cit. 12.02.2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu-skpvc.aspx>

NCOZ SKPV. Výroční zpráva NCOZ za rok 2020. 30.června 2021. [online]. [cit.2022-02-07]. Dostupné z: [file:///C:/Users/START/Downloads/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD_zpr%C3%A1va_NCOZ_2020%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/START/Downloads/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD_zpr%C3%A1va_NCOZ_2020%20(3).pdf)

Novela zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti | Právní prostor. [online]. c1999 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-nekterych-opatrenich-proti-legalizaci-vynosu-z-trestne-cinnosti>

Od igelitek ke kryptoměnám: pachatelé praní špinavých peněz přicházejí na stále nové metody. Právní rádce [online]. Economia, a.s.: Hospodářské noviny, 2018 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://pravniradce.ekonom.cz/c1-66103630-od-igelitek-ke-kryptomenam>

Organization and Structure – Egmont Group. [online]. c2022 The Egmont Group [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://egmontgroup.org/about/organization-and-structure/>

Praní peněz optikou trestního zákoníku | epravo.cz. [online]. cEPRAVO.CZ, a.s. 1999-2022 [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prani-penez-optikou-trestniho-zakoniku-110566.html>

Školení zaměstnanců. AML systems. [online]. C2011, 2012, 2013 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.amlsystems.cz/skoleni>

The History Of Money Laundering. KYC-Chain – Blockchain & Banking KYC / AML Compliance Solution [online]. c2016 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://kyc-chain.com/the-history-of-money-laundering/>

Zákon o praní špinavých peněz a financování terorismu v Nizozemsku (originální název: „Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme“ – Wwtf). [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024282/2022-01-28#Hoofdstuk2>

Seznam grafů:

Obrázek 1: Legalizace výnosů z trestné činnosti – registrováno.....	27
Obrázek 2: Legalizace výnosů z trestné činnosti – objasněno.....	28
Obrázek 3: Legalizace výnosů z trestné činnosti – objasněnost v %	28
Obrázek 4: Počet přijatých oznámení o podezřelém obchodu	37
Obrázek 5: Počet podaných trestních oznámení.....	38